

ډيورنډ تړون، لندن او واشنگټن

ليکوال : ډاکټر رحمت ربي زيرکيار، خپلواک څيړونکی، امریکه

The Durand Treaty, London and Washington

By:

By: Dr. Rahmat Rabi Zirakyar

Independent Scholar, U.S.A. [HYPERLINK](#)

"mailto:zirakyar1234@yahoo.com" zirakyar1234@yahoo.com

د سپکې وينا زخم نه جوړيزي

ترڅوچې د ۱۹ پيړۍ د استعمار داغ (د ډيورنډ رټلې «ليکه» د اوسني افغانستان او پښتونخوا او بلوڅستان تر منځ بين المللي پوله گڼل کيږي، د يوه وجود درې برخې به بلقوه يوه بې مسوليتته او وروسته پاتې سيمه وي او دهرناورين زړی به پکې کرل کيږي. دغه کرغیږن حالت د ولسونو د برخه ليک د ټاکلو د حق او د يوویشتمې پيړۍ د غوښتنو سره سمون نه خوري ځکه چې په سيمه کې سولې، عامه هوساينې، سياسي او مدني عدالت، او اقتصادي پرمختگ ته پاتک اچوي.

په دې وروستيو کې د افغانستان لپاره د امريکې د خاص استازي مارک گروسمن «ناڅاپي» وينا (۲۱ اکتوبر ۲۰۱۲) او دوه ورځې وروسته په کندهار کې د امريکې دسفیر جيمس کنينگهم او د امريکې د بهرنيو چارو د وزارت د وياندې ویکتوريا نولاند وينا گانې په دې را چاپيره وې چې د امريکې له خوا د «ډيورنډ ليکه» د برتانوي پاکستان او اوسني اشغال شوي افغانستان تر منځ پيژندل شوې بين المللي پوله ده. دغو ويناگانو ډير افغانان دپته وهڅول چې په انگرېزي ژبه زما لانديني ليکنه ولولي

Rahmat R. Zirakyar, The Ugly Scars of Colonialism: Pashtuns and Balochs Struggling for 172 Years. [Internet version, April 2011]

زيرکيار، د استعمار بد رنگ داغونه: پښتانه او بلوڅان په ۱۷۲ کلنه مبارزه

کې، اپریل ۲۰۱۱

په لره او بره پښتونخوا او لویدیځه نړۍ کې گڼ شمیر افغانانو زما نه کلکه هیله وکړه چې که پورتنی لیکنه په پښتو او/یا فارسي ژبو وژباړم. ژباړه د شعر په شان خاص استعداد غواړي. خوزه د ژباړې له استعداد نه محروم یم. که څوک زما ذکر شوې انگریزي لیکنه په پښتو او/یا فارسي ژبو وژباړي، په ټول افغان ملت به یې ډیره پیرزوینه کړې وي او زه به یې د خپل احسان ډیر پوروی کړی یم.

کله نا کله یو ډیر ناشونې کار هم یوه لار لري چې سر ته یې ورسوي. وروسته له ډیر فکره ما هم یوه لار مینده کړه. زه ډاډه یم چې دا مفصله لیکنه به د لوستونکو تنده ماته کړي. پیل به وکړم د «ډیورنډ لیکې/سرحد» په موضوع چې یو څه وړاندې د امریکې د خاص استازي گروسمن او سفیر کیننگهم په ورته وینا گانو کې راپورته شوې وه او ورپسې به په تفصیل سره ډیورنډ تړون د حقوقو او سیاست حساسې تلبې ته ور واچوم.

On his arrival in Kabul from Islamabad, where he held talks with Pakistani officials, the diplomat [Marc Grossman] told Channel One that the United States considered the Durand Line an international border (The Nation, 24 October 2012). According to U.S.-run Radio Liberty, on October 21, Marc Grossman told a private television channel in Kabul that Washington recognizes the Durand Line as the international border between Afghanistan and Pakistan. (Radio Liberty, 23 October 2012).

In a response issued the same day, Afghanistan's Foreign Ministry said the Kabul government "rejects and considers irrelevant any statement by anyone about the legal status of this line." The U.S. State Department spokesperson Victoria Nuland said "he was not aware of Afghanistan registering any protest with the US on the issue. "To my knowledge, no." (The Nation, 24 October 2012) Soon after Grossman's remarks were aired, the Afghan Ministry of Foreign Affairs said the status of the Durand Line was a matter of historic importance for the Afghan people. "The Afghan government, therefore, rejects and considers irrelevant any statement by anyone about the legal status of this line," the ministry spokesman, Janan Musazai, said. Ibid.

دافغانستان د گوداګی دولت د بهرنیو چارو وزارت د گروسمن وینا په نا مشخص ډول» رد کړې او بې ربطه» یې گڼلې ده. یانې نه یې د گروسمن نوم ذکر کړی دی او نه یې د هغه د وظیفوي مسولیت یا مقام یادونه کړې ده. د دغه ډول نامشخص دریځ په بنسټ سړی ویلی شي چې د کرزی حکومت به خپل پورتنی اعتراض د امریکې د حکومت سره نه وی راجستر کړی!

انگریزانو د برتانیې په ولسي جرگه کې د کامنولټ د بهرنیو چارو د وزیر نیول باکر د ویناله لارې (۳۰ جون ۱۹۵۰م) خپل استعماري میراث «بین المللي سرحد» (اینټرنیشنل فرنټیر) گڼلی و، نه بین المللي لیکه! د لیکي او سرحد په توپیر به وروسته په تفصیل سره رڼا واچوم.

Noel Baker said: “His Majesty’s Government in the United Kingdom has seen with regret the disagreements between the Governments of Pakistan and Afghanistan about the status of the territories on the North West Frontier. It is His Majesty’s Government view that Pakistan is in international law the inheritor of the rights and duties of the old Government of India and of his Majesty’s Government in the United Kingdom in these territories and that the Durand Line is the international frontier.”

امریکې د سیاتو په اعلامیه کې (کراچی، ۸ مارچ ۱۹۵۶) منلی و چې د پاکستان «حاکمیت د پورنې لیکې پورې غځیدلی دی»، او د پاکستان او افغانستان په منځ کې «بین المللی پوله» جوړوي. سیاتو «د سهیلی ختیزې اسیا د تړون سازمان» و چې په سیمه کې د کمیونیزم د پیزوان کولو لپاره په زیږیز ۱۹۵۴ کې جوړ شوی و. غړي یې استرالیا، فرانس، نیوزیلنډ، پاکستان (ختیز او لویدیز)، فلپین، تایلنډ، برتانیه او امریکه وو. دپلومات او سمندري ستراتجیست سر جیمس کیبل دغه سازمان «د کاغذي پرانگانو ژوبن» گڼلی و. پاکستان له دغه تړون نه په ۱۹۷۲ کې ووت – دا هغه مهال و چې ختیز پاکستان د هند په ملاتړ د بنګلادیش په نوم د یوه خپلواک هیواد مقام گټلی و. پنځه کالونه وروسته د ۱۹۷۷ زیږیز په جون کې سیاتو منحل شوه.

South East Asia Treaty Organization (SEATO)

SEATO Communiqué Confirmation

The extract from the communiqué issued on March 8, 1956, at the conclusion of the SEATO Ministerial Council Meeting held at Karachi, also reaffirms the recognition of the Durand Line as the internationally recognized boundary (i.e., as per paragraph 8 of the communiqué): “The members of the Council severally declared that their governments recognized that the sovereignty of Pakistan extends up to the Durand Line, the international boundary between Pakistan and Afghanistan, and it was consequently affirmed that the Treaty area referred to in Articles IV and VIII of the Treaty includes the area up to that Line.”

نن چې افغانستان د ۲۰۰۱ زیز له اکتوبر راهیسې د واشنګټن او لندن په مشرۍ او ټینګار اشغال شوی دی ، پخپله د اوسني افغانستان په دغسې رټلي حالت کې د امریکې د خاص استازي گروسمن او سفیر کیننگهم سپین سترګتیا د هر افغانستان دوست افغان په تندي داغ لگوي. یو وخت کې یو زمري او یو انسان کلک ملګري وو. یوه ورځ انسان ملګري د خپل زمري ملګري سمخې ته ورغی. زمري ملګري خپل انسان ملګري ته په پیره خوښۍ راووت او ځان یې سم کړ چې په غاړه ورسره ستري مشي وکړي. خو انسان ملګري ورته وویل چې اخوا شه زمريه، له خولې دې وږم (بوی) راځي! زمري ملګري په دغه سپکه وینا پیر ستومانه او مرور شو. وروسته له یو څو ورځو ورته انسان ملګري وویل چې زمري ملګريه ولې ما ته نه رانږدې کيږې؟ زمري ملګري ورغبرګه کړه چې «تا خو ماته خپل نفرت په خپله سپکه وینا کې وښود». دغه شان زمري خپل انسان ملګري ته ورزیاته کړه چې: «ای زما انسان ملګريه! د تورې زخم جوړیزي خو د سپکې وینا زخم نه جوړیزي»!

د امریکې خاص استازي او سفیر دواړو د اوسني اشغال شوي افغانستان په انګر کې د ټول افغانستان ملي شتون او له سر لورۍ نه پک تاریخ ته سپکه وینا کړې ده. دغه وینا یې د خپل سفارت په دننه کې د یوچا سره نه ده کړې، بلکې قصدا یې د کوربه خو اشغال شوي افغانستان په خاوره کې ولس ته او نړۍ والو ته کړې ده. د بل هیواد د دپلوماتانو (سفیر او خاص استازي) سره نه ښایي چې په کوربه هیواد کې پخپله د کوربه هیواد د ملي ګټو په ضد په برملا ډول د خپل هیواد دریغ وښی او په په وګړیزو رسنیو کې یې خپور کړي. هر څومره چې موضوع جدي او حساسه وي، هغومره پټې دپلوماسۍ ته اړتیا وي! که افغانستان خپلواک واکمن لرلای، له واشنګټن ته به یې بلمثل په څرګنده او غوڅه ژبه ویلي وای چې ذکر شوی خاص استازی او سفیر یې نامطلوب اشخاص دي او په ځای دې یې نور دپلوماتان راولیزي.

یوه کوټلې پوښتنه داده چې د امریکې خاص استازي گروسمن او سفیر کیننگهم د څه لپاره د خپل هیواد دریغ په کوربه هیواد (افغانستان) کې عوامو او نړۍ والو ته په ډاګه کړی دی؟

(لومړی) واشنګټن غواړي چې د پاکستان اوسنی واکمن نظام خوښ وساتي او

له دې لارې په افغان طالبانو زور واچوي چې د کابل د رژیم سره نیغې خبرې وکړي.

(دوهم) خپل ګوډاګي حامد کرزي ته چانس ورکړي چې دامریکې د ذکر شوي نامطلوب دپلوماتیک دریخ په ضد خپل لښې بونډې ملي دریخ و بنی او له دې لارې حان خپل ولس او نړۍ ته خپلواک ور وپیژني. په ۱۹۸۹ زییز کې د پخواني شوروي اتحاد پوځونه دیته چمتو شول چې د تاریخ د بې ننگانو په څیر له حیرتان پل نه سرخوړي تیر شي. له دینه لږ وړاندې د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو وزیر ایدوارد شیوارنادزې (۱۹۸۵-۱۹۹۱) کابل ته د همدغه کال د جنورۍ په نیمايي کې ورغلی و. هلته یې خپل ګوډاګي نجیب ته د پرچمي شوي خلکي ګوند د مرکزي کمیټې د ځینو غړو په مخ کې تقریبا داسې ویلي وو: تاسې (نجیب) کولی شئ چې له افغانستان نه د شوروي پوځونو وتل د خپلې خپلواکۍ په څیر خپلو هیوادوالو او نړۍ والو ته تبلیغ کړئ او په دې ډول خپل حان خپل ولس او نړۍ والو ته د ملي اتل په څیر معرفي کړئ او له دې لارې د دې حیثیت پیدا کړئ چې د قدرت د تنظیم په اګله پخپله د مجاهدینو سره نیغه معامله وکړئ.

(دریم) په روان کال کې د وسله وال پاڅون پرله پسې او کلکو ګوزارونو په افغانستان کې یرغلګره امریکا روحاً ترهولې ده. له دې امله د یرغلګر زبرځواک سیاسي استازي ګروسمن او سفیر کنینګهم غواړي چې له سیاسي روحي عملیاتو (سایکولاجیکل اپریشنز) نه کار واخلي. یانې دواړه غواړي چې د پیورند لاین د موضوع د مطرح کولو له لارې د خلکو فکر بلې خوا ته واړوي، برتانوي پاکستان خوښ او تشویق کړي چې د افغان وسله وال پاڅون سره لاس په ګریوان شي او په دې ډول لا پیر پښتانه ژوبل شي او ووژل شي. د ۲۰۱۲ د اکتوبر په ۹، د پښتونخوا په سوات کې ۱۴ کلنې ملالی د هغه وحشت طلبه او شرطبله انسان د قهرخوند وڅاکه چې دواړه سترګې یې د وینو کټوري وو، مغزو یې د تعصب او نفرت ټاپه خوړلې وه، او په زړه کې یې غضب لمبې وهلې. له دغې وحشیګرۍ نه څه موده وړاندې له ملالی نه پوښتنه شوې وه چې د خپل تعلیم سره د مینې په اګله به طالبانو ته کوم دلیل وړاندې کوئ؟ هغې په ګړندي ډول جواب ورکړ چې سپیڅلی قرآن به ورته وروښيي (وګورئ) په اینټر نیټ کې د

ملاډې يوسفز سره مرګې). د تعليم سره علاقه د هغې حق و، خو د دغه حق عملي کول ېې د مور او پلار له اجازې، مرستې او کلک ملاتړ نه د ملاډې لپاره په کلتوري لحاظ ناشونی کار و که څه هم هغه د خپل پلار په بنوونځي کې زده کوونکې وه. دغه منحط سړي چې په تنکې ملاډې ېې د خپل ټوپک زړه یخ کړ، دومره ېې میرانې و چې د هغې د پلار سره نه مخامخ کیده ځکه چې هغه د ځان نه دفاع کولی شوه؟ خو د دغه له شرم نه ډک وحشت په اړه شکونه هم اخوا ديخوا ټوپونه وهي. څوک وايي چې «پي ټي» (پاکستاني طالبان) د دغه جنایت مسول دي. ځينې وايي چې د القاعدې کار دی. څوک د پاکستان په استخباراتو پره اچوي. خو ځينې نور امريکايي استخباراتو ته ګوته نيسي. هرچا چې دغه جنایت پلي کړی وي، تبليغاتي ګټه ېې امريکې او لندن ته ورسیده.

که چېرې دا ادعا سمه وي چې د ملاډې اصلي نوم «گل مکی» و، نو بيا دا پوښتنه راولاړيزي چې د دغې نوم بدلونې ګټه څه ده؟ دواړه نومونه په پښتنو کې خوازه او مروج نومونه دي، خو د ملاډې نوم سياسي او ملي څنډه لري او هغه دا چې ملاله د افغان او انګريز د دوهمې جګړې اتله وه. په هر صورت، ادعا چې په واقعیتونو (فکټس) ډکه نشي، تشه ادعا پاتې کيزي او بس! په نيويارک ټايمز او هفینګټن پوسټ کې ليکل شوي دي چې د «ملاډې د خوځښت» چغه نوکې سره شوې ده. که په تنکې ملاډې باندې د وحشي برید قصه سړيزي، بايد امريکه بله موضوع راوباسي چې عامه ذهنونه پرې اخته وساتي او د پښتون جنګی اور ته بېوزی ووهي.

روغه به دا وای چې که د امريکې دوه ذکر شوو دپلوماتانو د ډيورنډ د استعماري تړون او د تش په نامه کرښې په اګله حقوقي، اخلاقي، ټولنيز او سياسي اړخونه په نظر کې نيولی وای اوبيا ېې د اخلاقي جرأت په رڼا کې ويلې وای چې د ډيورنډ ليکه د يوويشتمې پيړۍ د غوښتنو سره اړخ نه لګوي ځکه چې په سيمه کې سولې، عامه هوساينې، سياسي او مدني عدالت، او اقتصادي پرمختګ ته زمينه نه برابروي.

که د ځان طلبې امريکې دپلوماتان استعماري تړون اورټلې ليکې ته حقوقي

پټکي ور په سر کوي، د ټول افغان ملت بچيان هر چيرې چې وي او هر وخت چې وي د دې حق او وظيفه لري چې د پيورنډ استعماري تړون او تش په نامه ليکه ورپي او په ټول افغانستان کې د خپلواک او غښتلي دولت د رامنځته کولو په بهير کې رغنده برخه واخلي. يواځې د پيورنډ د استعماري تړون او/يا د تش په نامه ليکې په رټلو ټينگار کول اود حامد کرزي د رژيم په اخلاقي، مالي او اداري فساد خپل کومي شلول، خو په ټول افغانستان کې له يولسو کلونو راهيسې د نړۍ د مست خان په فجايعو(يرغل، نيواک، د يورانيم استعمال، وژنه، ژوبله او په کلتوري او تعليمي ډگر کې په پرله پسې ډول تبعيضي سياست...) نه گريدل بلعمل هغه منافقت دی چې گربيدلی شعور، د ځانځانۍ بنامار(ارښه‌ای خودي)، او د ټول افغانستان د سترې ملي غوښتنې سپکاوی پکې ديره شوي دي.

امريکه هغه يواځينی قدرطلبه او قدرت طلبه دولت دی د ی چې د نړۍ په هر گوټ اوهره دره کې ملي گټې لري او له دې امله د نړۍ هر خوارکی، عدل طلبه او هويت طلبه ملت د خپلې بقا لپاره بلقوه د امريکې د ملي گټو سره ټکر لري! ای امريکې، ولې درنه «د هيرتيا متحد ايالتونه» جوړشوي دي؟! د پيورنډ رټلې ليکه د شوروي اشغال په ضد دافغان ملت د جهاد په مهال (۱۹۷۹ تر ۱۹۹۲) چيرې وه؟ که د پيورنډ تش په نامه ليکه د افغانستان او پاکستان تر منځ بين المللي پوله وای، نو بايد چې د امريکې روڼ اندي او حقوق پوه ولسمشر بارک حسين اوباما د پاکستان په ابد نومې ښار کې د اوساما بن لادن د وژنې د ډاکې لپاره له افغانستان او برتانوي پاکستان نه اجازه تر لاسه کړې وای؟! زه د امريکې په حقوقي مداري گری ښه پوه هیڅم: د امريکې عسکر همغه عسکر وو خود بلې چترۍ لاندې پي ورنه کار اخيستلی وو. د نړۍ مست خان هم داسې کوي او هم هغسې!

Osama Ben Laden was killed by Navy SEALs, but the operation was carried out in CIA-led operation. SEAL acronym stands for Sea, Air, and Land

اوس به راوگرځم د ټول افغان ملت د سترې ملي غوښتنې سياسي او حقوقي بحث ته.

ننتوخ

د برتانوي پاکستان واکمنان په دی پوهیزی چی برتانویانود پاکستان دجوړولوپوری د ډیورنډ لیکي ته د بین المللی لیکي په سترگه نه ووکتلی. پخپله پیری برتانوی رسمی چینی ددغی حقوقی ادعاسپیانوی کوی . دبیلگی په توگه یوه پام وړ رسمی چینه اقتباسوم: په (۱۸۹۳ز) کال کی د ډیورنډ ترون دغه « لیکه دهند د سرحدی لیکي په څیرنه تشریحوی، بلکه دامیر[عبدالرحمان خان ۱۸۸۰ تر ۱۹۰۱ ز] دقلمرو دختیزواوسهیلی سرحدونواوپه دوه حکومتونوپوری د مربوطونفوذی ساحوحدود تشریحوی، هدف دبرتانوی امریت ارتول دی نه دهند د سرحد.» (۱۹۲۵) :

“ The Line was not described[in the 1893 treaty] as the boundary of India, but is the eastern and southern frontiers of the Amir’s[Abdur Raman, 1880 – 1901] dominions, and the limits of the respective spheres of influence of the two governments, the object being the extension of British authority, and not that of the Indian frontier.”

Military report on Afghanistan (classified), general staff, India, Government of India press, 1925, p. 69. Quoted in Louis Dupree, Afghanistan, 1980 edition, p. 767.

امیرعبدالرحمان په انگریزی نه پوهیده. ایا هغه د ډیورنډ د ترون کوم پښتو یافارسی متن لاسلیک کړی دی؟ دشوروی يرغل پرضدافغانانودجهداپه مهال (۱۹۷۹-۱۹۸۹) د ډیورنډ لیکه چیرته وه؟ د «پاک» ټکی پخپله دپاکستان په ترکیبی نوم کی طایفوی نظام (کیست سیستم) منعکسوی، په داسی حال کی چه محمدعلی جناح دهند یانوسره دگپ

حکومت نه ویره لرله ځکه چی دهغه په تحلیل هلته به د برتانویانوله وتلونه وروسته طایفوی نظام رامنځته شی. ایاپه پښتونخواکی پښتانه دطایفوی نظام دبقایاواندی په کړاواخته نه دی؟ ختیزاولویدیزجرمنی دشمالی اوسهیلی ویتنام په شان یوملت شوواوهانکانگ په چین کی خپل شو. ولی پښتونخوا لا همهغسی داستعماری اوبی هویته حالت په لوموکی بنکیل ساتل شویده؟ د « پاکستان» په

ترکيبي نوم کی دوه حلی د « الف » توری راغلی دی: اصلا یو آلف افغانیه تمثیلوله اودوهم الف افغانستان. پښتونخواپه تاریخی، ملی، حقوقی، مبارزوی اوکلتوری لحاظ دافغانی اوافغانستان سره کلک تراولری، نه دپاکستان سره.

بنگالیان دپاکستان دنوم او د ژبني تبعیضی سیاست سره په ټکرکی شول اوخپل بنگلادیش یی په (۱۹۷۱) کی جوړکړ. په ټول پاکستان(ختیز او لویدیز) کې د اقلیتی کډوالو ژبه اردو رسمی شوه او د اکثریت ژبه چې بنگالی وه، له دغه مقام نه محرومه شوه. د بنگالی ژبې سره بې عدالتی بنگالیان د هغه مهال په ختیز پاکستان کې دپته وهڅول چې د لویدیز (اوسني) پاکستان په ضد را پاڅیزي. پاڅون یی د هند په ملاتړ بریالی شو.

هندهغه حای وه چی برتانیه پکی کلکه ټپی کیدلای شوه. ددغه زخم دمخنیوی لپاره برتانیی افغانستان ته داری چینگی کری. په بله وینا، دبرتانیی دامپراتوری دفاع په هند کی پرته وه اودهند دفاع په افغانستان کی. د(۱۸۳۸ز) کال په نیمایی کی انگریزانودرنجیت سنگ اوشرل شوی شاه شجاع سره دری اړخیزه تړون وکړ. ددغه تړون له مخی شپزمیاشتی وروسته انگریزانوپه افغانستان ورودانگل خودملی اسلامی پاڅون په مقابل کی یی ماتی وخوړه. د گندمک تړون (۱۸۷۹ز) چی دافغانستان اوانگریزدوهمی جگری لمبی یی رسماً غلی کری په افغانستان وروتپل شو. ددی تړون په اکلہ په یوه مخفی حکومتی لیک (فا رین دیپا رتمینت، سیکریت) کی چی په لندن کی دهند دچارووزیرته استول شوی و، حانگری خوبنی بنودل شوی وه

“ But we thought, and still think, that the arrangements entered into with Yakub Khan and Gandumak were the best that could then be made.”

Lord Lytton and others(Government of India foreign department, Secret) to viscount Cranbrook (Her Majesty`s Secretary for India, 7/1/1880 (Afghanistan), in: Cabinet papers: Cab./class No.37/ piece No.1, 1880, No.1.Public Record office/London.

په دی تړون کی افغانستان په تحت الحمايه (نیمه مستعمره) واوښت : افغانستان

په خپل

بهرنی اود فاعی سیاست کی د برتانیی مشوری ته اړشو. دغه شان په ستراتیژیک لحاظ دافغانستان ختیزی اوجنوب ختیزی سیمی د برتانوی هند دکنترول لاندی ورغلی، اوپه دی پول افغانستان له دینه محروم شوچی بحرته ازاده لاره ولری. دغه محرومیت په پول افغانستان کی دراتلونکی اقتصادی پرمختگ او د ملی ټولنې د جوړولو مخی ته یوغت پاتک وچاوه.

د نیمه مستعمره یاتحت الحمايه حالت په شرایطوکی په افغانستان باندی څه دپاسه دیارلس کلونه وروسته (۱۲ نوامبر ۱۸۹۳ز) دپیورنډ ترون وروپیل شو. دبرتانیی اوافغانستان داریکوپه اکله له ارتر جیمس بلفور نه واورى چی دبرتانیی دامپراتورانه سیاست یوه وتلی څیره وه. بلفور چی له ۱۹۰۲ تر ۱۹۰۵ زکلونودبرتانیی ستروزی (صدراعظم) وه، داسی ویلی وه: «موزدهغه [افغانستان] سره دری غټی جگړی کړی دی.... ددی لپاره چی افغانستان دوست کړواوپه ځان پوری یی وتړو، موزکله زور، کله گواښ، اوکله بډی (رشوتونه) کارولی وو. افغانستان حتماً دوست نه شو.»

” She was certainly not become friendly.” Committee of Imperial Defence Papers: Cab./ Class No.38/piece No.1;16/12/1902-No.12.

دپیورنډ ترون (۱۲ نوامبر ۱۸۹۳ز) دجنگ اوگواښ په چاپیریال کی رامنځته شو. ددغه ترون لاسلیک کوونکی دبرتانیی هند وزیرمارتیمرهینری پیورنډ اوامیرعبدالرحمان خان معرفی شوی دی، خود ترون د دواړوژبویه متن باندی لاتراوسه چانه دی لیدلی! امیر عبدالرحمن په خپله ژوندلیکنه لاس لیکونه کی یوه لیک ته گوته نیولی ده چه دهغه مهال برتانوی وایسر ورته استولی وه. عبدالرحمان خان دغه لیک «عملاً یوالتیماتوم» (پراکتیکلی ان التیماتم) گڼلی وه. التیماتوم ته وروستنی غوڅه غوښتنه ویلی شو. ددغی غوڅی غوښتنی ردکول یانه منل په ضمنی پول دامانالری چی مذاکره به تم کیزی، یا په بین الدول حقوقوکی دیپلوماتیک اړیکی به غوڅیزی، اویاخوداچی جنگ به راپاروی. په بله وینا، التیماتوم له یوچانه کلکه وروستنی غوښتنه ده چی که په ټاکلی وخت کی هغه څه ونکړی چی په غوښتنه کی خوندی شوی دی، پرضدبه یی دمطالبه کوونکی له خوا عمل وښودل شی. ولولی:

Black`s Law Dictionary, 7th edition. Minn.: west Group, 1999; Dictionary of Law. Second ed.

Editor P.H. Collin. Chicago and London: Fitzroy Dearborn publishers, 1999.

دامیر عبدالرحمان خان په ویناء د برتانوی وایسراپورتنی لیک :

“Was practically an ultimatum, to the effect that <the [British] Indian Government cannot wait for your indefinite promises of certain dates, and therefore after such-and such a time, will draw its own conclusions>.”

خوبرتانوی هند دامیر عبدالرحمان خان « مشوره تقد یرنکره » :

” But my advice was not appreciated, and the [British] Indian Government was so anxious that they expelled my officials from Bulund Khel and Wana Zhob by force and threat of arms.”

Mir Munshi Sultan Mohammad Khan(ed.), the life of Abdur Rahman, Amir of Afghanistan. 2 vols second vol; London 1900, pp. 156-159

په هند کی د برتانوی حکومت مسولانو امیر عبدالرحمان ته اخطار ورکړچی که د برتانویانو وړاندیزمنی یایی نه منی، داپریکړه به حتمی وی چی کومه سیمه دافغانستان د پادشاهی برخه ده:

“ Whether you accept this offer or not, it will be necessary to decide what territory does and what does not, from part of the Kingdom of Afghanistan.” Lansdowne papers, 16 August 1892, Enclosure Viceroy to Amir, 23 July 1892= Political and secret letters from India, No.155, quoted in L.Harris, British policy on the North-West frontier of India, 1880-1901, Ph.D., London 1960, p.117
هینری لانسډون د هندو وایسراوه (۱۸۸۸-۱۸۹۴ ز).

له نن نه یوسل لس (۱۱۵) کلونه وړاندی د (۱۸۹۷ ز) کال په نیمايي کی د وزیرستان په مداخلوکی د پیورنډ د کرنبی پرضد کلک وسله وال پاڅون پیل شو، اوورپسی د خیبر، مومندو، ملکنډ، باجوړ اوچترال پوری وغځیده او یو کال دوام یی وکړ. د پښتنو دغه پاڅون په ضد انگریزی بنکیلاک یو یر سپیره عکس العمل وښود: وایسرا سردار جورج کرزن (۱۹۰۵-۱۸۹۸) د شلمی پیری په پیل کی په (۱۹۰۱ ز) کال کی « شمال لویدیزه سرحدی صوبه» راوتوزله چی پښتنو ته د بی هویتی جال وغځوي.

North-West Frontier Province (NWFP)

ددغی استعماری پروژی دراویستلواو اداره کولو لپاره ولولئ، په لندن کې د
پاکتری

دعلمی د رچی دلاس ته راوړلولپاره دوه تیزیسونه:

L. Harris, *ibid.*, 347- 384; L.Baha, *The Administration of the North-West Frontier Province, 1901-1919*, Ph.D., London 1968

دشمال غربی سرحدی صوبی استعماری نوم دپاکستان دواکمنانولپاره دومره
سپیڅلی و چی تر ۲۰۱۰ زییز پورې پی ساتلی و. د دغه استعماری نوم ساتل
بنیوی چی پاکستان لړزانده هویت لری او د تاریخی کمبنت په مزمینه(کرانیک)
ناروغی اخته دی.

د ډیورنډ د تړون حقوقی او سیاسی بحث

په تیربحث کی موولیدل چی انگریزی استعمار په څومره چل ول
اوزوراوگواښ(تهدید) سره ډیورنډ رتلی تړون په امیرعبدالرحمان وروتاپه. دبل
دولت په مقابل کی زورکارول دتوافق کمبنت منعکسوی، خودبین الدول حقوقوله
مخی رامنځته شوی قرارداد د ارادوتوافق منعکسوی. تړون(قرارداد) لږترلږه ددوه
اړخونوترمنځ باید دمعینی یامشخصی موضوع په اکله په توافق ولاړوی اوباید
دغه توافق په څرگنده ژبه کی خوندي شوی وی. د تړون دموضوع صراحت عموماً
په بین الدول حقوقی دتړون داتبارشرط جوړوی. یانی یوتړون هغه مهال بین
الدول اتبارگتلی شی چی موضوع یی په کافی کچه څرگنده وی. په بله وینا که
دتړون موضوع دومره غیر صریح وی چی پخپله تړون کوونکی نه پوهیژی چه پرڅه
یی توافق کړی دی، تړون اتبارنشی گتلی. د ډیورنډ په تړون کی د تړون
والو(مارتیمر ډیورنډ او
ډیفینیت ټرمز) امیرعبدالرحمن) ترمنځ دتړون موضوع نامعینه ده اوهلته صریح
الفاظ

نه دی کارول شوی. دا ادعا هغومره چی اسانه ده، هغومره یی ډکول اوغښتلی

کول اسان کارنه دی. خوزه به زیاروباسم چی د پیورنډ ترون ول په ول راوسپرم
اودلوستونکی سره د دغې رتېلې موافقه نامې په حقوقی او سیاسی سفرکی
پراوپه پراووگرخم :

(لومړی)

امیر حبیب الله شکمن شوی بنکاري

د پیورنډ ترون په امیر عبدالرحمان (۱۸۸۰-۱۹۰۱ز) وروتل شو او انگریز مارتیمر
پیورنډ په دې بریالی شو چی د ذکر شوې موافقه نامې په اکلہ عبد الرحمان خان
او د بلوختستان مشر یوله بله غافل وساتي(ولولئ لسم ټکی). افغان ملت د دغې
موافقه نامې په مقابل کی پاڅون وکراوپه ورځنی ژوند کی یې ونه منله. د امیر
عبد الرحمان حوی امیر حبیب الله خان (۱۹۰۱-۱۹۱۹ز) په خپلویکونوکی چی په
هند کی د برتانوی وایسراگانو په شخصی سندونوکی خوندي شوی دی،
زما د عاغنی کوی چی د پیورنډ ترون مبهم وه. په دغولیکونوکی داسی
معلوماتی چی برتانیی د پیورنډ ترون ته دیوشخصی ترون په سترگه کتل چی د
مارتیمر پیورنډ او عبدالرحمن ترمنځ شوی و :

“Firstly, I give proof according to the rules and idioms of Persian
that the Treaty concluded by Sir Mortimer Durand was not personal,
but international (daulati, lit. existing between two governments)
....you have come to the conclusion that the wording of the Treaty
is a translation of the English text, and that, according to English
idiom, such is the case”

Curzon collection, India office library, quoted in Rahmat R. Djan-
Zirakyar, Stammesgesellschaft, Nationalstaat und Irredentismus am
Beispiel der Pashtunistanfrage. Ph.D. Thesis, Frei Universitaet
Berlin, Germany. Haag+Herchen Verlag, Frankfurt am Main 1978,
p.44 (Tribal Society, National State and Irredentism Exemplified by
the Pashtunistan Issue. Ph.D. Thesis, Free University of Berlin,
Germany, 1978, p. 44)

سردار جورج کرزن وایسرا و (۱۸۹۸ تر ۱۹۰۵).

امیر حبیب الله «اریان» شوی دی چی وایسرا «په نقشه کی تیروتنی» پخپله

د ترون دنادرستی ثبوت گڼی :

” It is a matter of surprise that your Excellency considers the errors in the map as a proof of the agreement being incorrect.”

Amphil Collection, Habibullah to Curzon, 13/3/1904, quoted in Djan-Zirakyar, ibid.

سردار امپتیل د سردار کرزن درختی پرمهال (۴/۳۰ تر ۱۲/۱۲/۱۹۰۴) عامل وایسراوه.

(دوهم)

د ډیورنډ د موافقه نامې په متن کې د صراحت پر خای ډیر ابهام

د ډیورنډ د ترون په متن کې مهم ټکی دادی چی د صراحت په خای ډیر په ابهام ولاړدی، اود مهموالفاظو ابهام زما ادعای تقویه کوی چی د ډیورنډ د ترون موضوع مبهمه ده اوله دی امله د دغه ترون په اتبارکی شک دی. په ډیورنډ ترون کې یوه سریزه او اووه (۷) مادی خوندي شوې دی .

، یوخل د «فرنټیر لاین» یوخل د «باونډری»، «فرنټیر» په ترون کې پنځه ځلی د ، یوخل د «باونډری لاین» او یوخل د «بورډر» ټکی خوندي شوی دی. (د ډیورنډ د ترون پښتو ژباړی لپاره ولولی، لپه، د څرک مدنی او کلتوری ټولنی دری میاشتنی خپرونه، پرله پسې شپږمه گڼه، د ۱۳۸۵ لمريز کال ژمی اود (۲۰۰۷ز) کال د جنوری، فبروری، مارچ گڼه، مخونه : ۱۸ تر ۱۹. ژباړن پوهاند ډاکتر محمد حسن کاکړ). د ډیورنډ د ترون په سریزه کې د «فرنټیر» اوورپسی د «ریسپیکټیو سفیرز آف اینفلواینس» ټکی

خوندي شوی دی. (سرحدی سیمه... اود دواړو دنفوذ د ساحو حد). په انگریزی کې «فرنټیر» د سرحدی سیمې په مانا کارول کیزی، نه د سرحدی لیکې په مانا. یو بعه (یوخنډیزې) لیکې ته «بونډری» یا په زیات وضاحت سره په انگریزی ژبه کی

ویل کیزی «باونډری لاین».

Boundary or boundary line

داچی د ترون په سریزه کی دنفوذ د ساحو ټکی هم کارول شوی دی سپری دې پایلی (نتیجی) ته رسیزی چی د ډیورنډ ترون دنفوذ د ساحو (داغیزد سیمو) په ټاکلوراخرخیده، نه د یو بعه لیکې په مانا چی د دولتونو سیمه بیز حاکمیت

تمثیلوی. په بله وینا، د نفوذ د ساحی ټاکل دامانا نه لری چی افغانستان به د دغی سیمی دملکیت حق بایلی وی . په دی ډول د ډیورنډ ترون په سیمه کی په نفوذ راخرخی، نه د سیمی په ملکیت. دغه ارزون په هند کی د برتانوی واکمنانوپه لیکونوکی هم لیدل کیدلی شی.

“ We [the Government of India] have assumed a measure of responsibility for the peace of the Afghan border which has not hitherto been ours, and which under present arrangements, we have no adequate means of discharging.... While we emphatically repudiated all intentions of annexing tribal territory, we desired to bring the tribes...further our influence...it is desirable that some form of tribute should be taken from Waziri tribes within our sphere of influence.” Letter from Government Of India to H.H. Fowler, Her Majesty`s Secretary of state for India, 10th July 1894, quoted in Djan-Zirakyar, p. 45.

“ The Durand convention has to my mind given form and shape to much that before was vague. We have said distinctively that all these... are in our sphere of influence.” Elgin papers 1895, quoted in ibid.

بروس ایلجین دبرتانوی وایسرا(۱۸۹۴-۱۸۹۸) په یوبل لیک کی هم وایی چی د ډیورنډ ترون « د نفوذ اړوندې ساحی» ټاکي :

“ The Durand agreement was an agreement to define the respective spheres of influence of the British Government and of the Amir” quoted in ibid., from Hassan Kakar, Afghanistan: A Study in International Development 1880-1896, Kabul 1971, p.112. دکارډغه لیکنه په لندن کی دهغه دماسټری تیزس(ایم فیل) ته ورته ده(۱۹۶۸ز)

The Consolidation of the Central Authority in Afghanistan under Amir Abd al-Rahman Khan , 1880- 1896(Master of Philosophy, London 1968).

دغه شان ولولی

Louis Dupree, Afghanistan, New Jersey: Princeton, 1973, p. 427.

ورته ارزونو نه په مهموانگریزی کتابونوکی هم د پام وړدی.

O. Caroe, The Pathans, 550 B.C.- A.D. 1957, London and New York, 1964, pp. 381-82 and p.387; C.C. Davies, The Problem of the North – West Frontier 1880 – 1908, Cambridge, 1932(Ph. D.), p. 185; A. Fletcher, Afghanistan, Highway of Conquest, Ithace, New York, 1965.

ددغه امریکایی محقق فلیتچر په اند د پیورند سرحد « د ټاکلی لیکي په کچه
پیردنفوذ ساحی» ټاکي

” Spheres of influence rather than a fixed border” (p.247)

پخپله دامیر عبدالرحمان خان ویناهم نبیئ چی سرحدی لیکه د نفوذ په ساحه
راخرخی :

“I requested the viceroy to send me the map, having marked out the boundary lines as they proposed to decide them approximately, to show me which parts of Yaghistan (the land of the unruly) they proposed to take under their influence and sphere.” Mir Munshi Sultan Mahomed Khan(ed.), the life of Abdur Rahman, Amir of Afghanistan, 2vols. , vol.2, London 1900, quoted in Djan-Zirakyar, op.cit., p.218. footnote#43.

(دریم)

په پیورند موافقه نامه کې د لاس وهنې ټکی

په پیورند موافقه نامه کې دریم ټکی چی مشکلات راپیدا کوی د «اینترفیرینس»
ټکی دی، چی مداخله یا لاس وهنه ورته ویلی شو. دغه ټکی دری حایه (په
دوهمه ، دریمه او پنځمه ماده) کی راغلی دی. د سرحد د صوبی (نورت ویسټ
فرنټیر پرووینس) وروستنی برتانوی

(د پټانز) کې لیکي چی : په خپل مهم کتاب گورنراولاف کیرو

د پیورند په ترون کی د هندسره د افغانستان لیکه (بورپر) دیوی سرحدی لیکي په
خیرنه ده،

سرحدی لیکه ده - دا هغه لیکه ده بلکی دامیر عبدالرحمان خان د « قلمرونو»

نه کوی. چی د ترون یواړخ به هم په هغه بله خوا کی « لاس وهنه »

د سردار اولاف کيروپه اند، برتانوی حکومت نه غوښتل چې «قومونه په اداري نظام کې جذب کړي» پخپله له گورنرسردار اولاف کيرونه واورې:

”It is true that the agreement did not describe the line [Durand Line] as the boundary of India, but as the frontier of the Amir’s dominions and the line beyond which neither side would exercise interference. This was because the British Government did not intend to absorb the tribes into their administrative system.” Quoted in Djan-Zirakyar, op. cit., p.46.

افغانستان له لاس وهنې (مداخلې) نه «وسله واله لاس وهنه» پوهیده، نه تبلیغاتي فعالیت چې باید افغانستان یې اخوا د خپل نفوذ د خوندي کولو لپاره وکړي. د (۱۹۲۱ز) کال د نوامبر په (۲۲) نیټه د «ګاونډیتوب» د اړیکو تړون په کابل کې د انگریزانوسره لاسلیک شو. که څه هم دغه تړون د دري کالونو لپاره وه، د هند د خپلواکۍ پورې (۱۹۴۷ز) یې چلن لاره.

Ludwig Adamec, Afghanistan’s Foreign Affairs to the Mid-Twentieth Century, Tucson, Arizona, 1974, p.91

د دغه انگلو-افغان تړون چې د کابل د تړون په نوم یادېږي، دیولسمې (۱۱) مادې له مخې باید د تړون دواړه خواوې په قومي سیمو کې په (عسکري عملیاتو) یو بل مخکې له دغو عملیاتو نه خبر کړي. یوه بله مهمه رسمی برتانوي چینة هم دغه «لیکه د [برتانوي] هند د سرحدی لیکې په څیر نه تشریحوي، بلکې د امیر [عبد الرحمن، ۱۸۸۰ تر ۱۹۰۱] د قلمرو د ختیزو او سهیلی سرحدونو او په دوه حکومتونو پورې د مربوطو نفوذی ساحو حدود تشریحوي. هدف د برتانوي امریت ارتول دی، نه د [برتانوي] هند د سرحد.» (۱۹۲۵).

“The Line was not described [in the 1893 treaty] as the boundary of India, but as the eastern and southern frontiers of the [Amir’s] [Abdur Rahman, 1880-1901] dominations, and the limits of the respective spheres of influence of the two governments, the object being the extension of British authority, and not that of the Indian frontier.” Military Report on Afghanistan (Classified), General Staff, India, Government of India Press, 1925, p.69. Quoted in Louis Dupree, Afghanistan, 1980 edition, p. 767.

(څلورم)
د ليکې د ويستلو موضوع

دی چې د ليکې د ويستلو په موضوع راڅرخي. په ډيورنډ د ابل کرکچن
ټکی «ډيمارکيشن»
موافقه نامه (لومړی ماده) کې «مل شوی نقشی» ته ګوته نيول شوی ده چې
«بيا خلق نشوه»، يانی
ولولی: «نات رپروډيوسډ»

C.h.U. Aitchison (ed.), A Collection of Treaties, Engagements and
Sanads Relating to India and Neighboring countries. Calcutta 1929
– 1933, vols.12 and 13, pp.256 – 257, Djan – Zirakyar, op. cit., p.
218, footnote #48.

هیريس په لندن کې د خپلې ډاکټرۍ په تيزيس کې ليکي: «په واقعيت کې د قوم د
ويشلو په اګله د [ډيورنډ] د تړون يواځينی ثبوت هغه ليکه ده چې د تړون په نقشه
ويستل شوی ده، او امير [عبد الرحمن] دغه نقشه نه ده لاسليک کړې»:

In his Ph.D. Thesis, L. Harris writes: “In fact the only evidence of
an agreement to divide the tribe was the line drawn on the
Convention map, and this map the Amir had not signed.” (Harris,
British Policy on the North-West Frontier of India, 1889-1901,
.Ph.D., London 1960, p. 239 , quoted in Djan-Zirakyar, ibid

(، دافغان پاچهانو PSL «له هندنه د رارسيدلو سياسي اومخفي ليکونوملونو»،
ياداشتونه)

(امير عبدالرحمان خان اوحبيب الله خان) څرګندونې، او په هند کې د برتانوي
وايسراګانو شخصي اسناد بنیې چې د ډيورنډ د تړون مقررات څومره مبهم
اوغیري دقیق دی: سردار

چې په برتانوي هند کې وايسراوه (۱۸۹۸ - ۱۹۰۵ ز)، ليکي: « پوښتنه داده چې
Curzon

په دننه کی د ه که په بهرکی... اوتقریبی کرښه کام پکه د برتانوی سرحد
«فرنټیر»

چی په نقشه کی ویستل شوی ده... د خوراگډې وږې، بی دقته اوغیری
علمی نوعی» نمونه ده :

” .... The rough line drawn upon the map.... is of the most
haphazard, careless, and unscientific description.” Curzon
Collection/India office Library in London, quoted in Djan –
Zirakyar, ibid., footnote 49.

له امیر عبدالرحمان خان نه هم واورى: ستاسی نقشی ټولی غلطی دی. زه
پوهیږم. زه هلته وم

” Your maps are all wrong. I know I have been there”. Amir quoted
in Harris, op. cit., pp.132-133.

دلیکی دویستلونشتوالی په مهمودوهمی اثاروکی هم تأیید شوی دی :

Kh. A. Abawi, Der kampf des Pachtunischen volkes um die
Unabhängigkeit seiner Heimat Pachtunistan: Ein

Selbstimmungsproblem in Zentralasien. Dissertation, Freiburg,

Germany, 1962, p.48; Caroe, The Pathans, op.cit., pp. 463 – 464;

A. Lamb, Asian Frontiers. London 1968, p. 91

پورتتی بحث زما ادعا ککوی چی د لیکي دغؤلوموضوع اصلاً مبهمه پاتی شوی

. ده

(پنځم)

ایا د ډیورند ترون په ورپسې ترونوکی تعدیل شوی و

د کرکیچ بل ټکی دادی چی ایا د ډیورند د ترون پکون(محتوا) په ورپسې
نوروترونونو

کی تعدیل شوی وه؟ دامیر عبدالرحمن له مړینی (۱۹۰۱) نه وروسته د برتانوی
هند حکومت په دی ټینگاروکرچی تیرقراردادونه د امیر عبدالرحمن سره په شخصی
سویه شوی وواوله دی امله د نوموړی د ناستن یانی د نوی واکمن (امیر حبیب الله)
سره د نوو مذاکرو تابع دی. انگریزانو هڅه وکړه چی په سرحدی سیمه کی
لاسوهنه(مداخله) وکړی. هغوی په افغانستان غټ زورواچاوه:

یې پری وټرلی اودوسلوواردول یې پری منع کړل خو خپلی مالی
مرستی «سبسیډي»

امیرحبيب الله ورته تسليم نشو. لویس ډبلیوډین چی دبرتانیوی
هنددبهرنیوچارووزیر

وه د(۱۹۰۴ز) کال د ډ سمبرپه (۱۳) نیټه د «نزدی» دری سوه کسيزهیت سره
کابل ته راغی چی د برتانیی د زبرخواکی دریغ وښی. ولولی دالمانی مورخ بیکل
لیکنه:

H. Jaekl, Die Nordwestgrenze in der Verteidigung Indiens 1900 –
1908. Koelen und Opladen 1968, p. 79; for Dane – Mission see
L.W.Adamec, Afghanistan 1900 – 1923: A Diplomatic History
Berkeley & Los Angeles, 1967, p. 39ff.; L.W. Adamec,
Afghanistan's Foreign Affairs to the Mid-Twentieth Century :
Relations with the USSR, Germany, and Britain, 1973, p. 10

لوویس ډین نزدی څلورمیاشتی وروسته د(۱۹۰۵ز) کال دمارچ په ۲۱ نیټه دکابل
ترون لاسلیک کړ. برتانویان په خپلوموخوا(هدفونو) کی پاتی راغلل: په خت شوی
مالی مرستی بیرته پیل شوی، اوژمنه وشوه چی د افغانستان په داخلی چاروکی
به لاس وهنی نه کیزی. لوویس ډین خپل حکومت په غوزووهه چی دغه ترون بیاپه
خطرکی دی چی که په سرلیک کی یی د تجدید (رینیول) پر حای ادامه
(کنټینوانس) ونه کارول شي.

ولولی

Jaekel, ibid; p.86

دبرتانیانودا د ریغ چی دډیورنډ د ترون داوومی(۷) مادی سره سم دافغانستان
نوی واکمن حبيب الله ته دمالی مرستی له تعهد نه یی سرغړولی و، سړی ته
داحقوقی پوښتنه راولاړوی چی ایادغی برتانوی سرغړونی افغانستان له تحت
الحمایه (نیمه مستعمره) حالت نه خلاص نکړچی دگند مک په ترون کی پری ور
تپل شوی و(۱۸۷۹ز) کال؟ د جرمنی مورخ بیکل په اند:

ښی. «(خوایشنایدیگکا یت)» دغه ساده ملاحظه د برتانوی دریغ دوه خولتوب
(همدغه اثر، مخ ۷۲). دبرتانیی دبی باوره دریغ لپاره ولولی. دافغانستان دهغه

مهال دپاچا

سره چی د بیکل حبیب الله نظر د پیورن د ترون په امله او دنوموړی پیاوگ د لويس
پین

په همدغه اثرکی خوندي شوی دی

Jaeckel, ibid, pp. 83-84 and 125

د پیورن د ترون د تجدید یا تمديد په امله د دواړو خواو د حقوقی دریځونو د انډول
کولو لپاره یوه کزه لار غوره شوه، او هغه دا چې د کابل د ترون (۲۱ مارچ ۱۹۰۵ ز) په
انگریزی ژباړه کی د دغه ترون سرلیک «کاملاً» و خورل (حذف) شو. همدغه اثر مخ
۸۶. په دغه ترون کی دواړو لاسلیک کونکو ځانونه موظف وگڼل چې د پخوانی
امیر عبدالرحمان خان او د برتانوی هند ترمنځ توافقات به رعایت کوی بی له دی چی
موضوع یی بیا وټاکي. په پیورن د ترون کی
په سترگه کتل امیر عبدالرحمان خان ته په نسبتاً ټیټ لقب «والا حضرت» (هیز
هاینیس)

شوی وو، خود کابل په ترون (۲۱ مارچ ۱۹۰۵) کی د امیر حبیب الله خان
لقب «اعلی حضرت» (هیز ما جیستی) ته جگ شو. عظمت طلبی داستعمار فطرت دی.
دغه فطرت دهغه په لیکلی

رسمی راشه درشه کی هم لیدل کیزی. دبیلگی په ډول، که له یوی خوی
امیر عبدالرحمن په نسبتاً ټیټ لقب «والا حضرت» مخاطب کړ، نوله بلی خوی
دهمدغه امیر خوی امیر حبیب الله په لومړی نړیواله جگړه کی د افغانستان د بی
طرفی په اړوند کی د انگریز پیاچا جورج په یوه
ونازول شو. په رسمی مکاتبه کی دغه لیک (۲۴ سپتمبر ۱۹۱۵ ز) کې په اعلی حضرت
واقعییت درسمی پیژندنې عملی، پراگماتیک څنډه بنیی. ولولی

Jaeckel, ibid., pp.92-93; Adamec, Afghanistan 1900- 1923,
op.cit., Appendix 11, no.6, p.205 (quoted in Djan-Zirakyar, p.219,
footnote #55).

امریکایی مورخ اد میک په خپل یوبل مهم کتاب کی د برتانیی د پیاچا پنځم جورج
پورتنی لیک ته داسی گوته نیولی ده

” This letter constituted a rare case of direct communication between
a British monarch and an Afghan ruler, who usually had to deal
with the viceroy of India.” Ludwig Adamec, Afghanistan’s Foreign
Affairs, op.cit., p.36.

د (۱۹۱۹ز) کال د اپریل په میاشت کی امان الله خان د افغانستان خپلواکی اعلان کړه. لودویک ادامیک په خپل پورتنی کتاب (د افغانستان بهرنی اړیکې) کی لیکي چی امان الله خان د افغان اوانگریزدریمه جگړه یانی په ۱۹۱۹زیز کال کی د افغانستان د خپلواکی جگړه د سرحد د پښتنو په مټ وگټله :

” Amanullah had been successful in the Third Anglo – Afghan war primarily because of the assistance he received from Afghan tribes in the <Independent Tribal Belt> of the Frontier.” Afghanistan Foreign Affairs, p.92.

انگریزان د سرحد د قومونو او افغانستان ترمنځ په یووالی اوزورپوه شول. په کابل کی د دوستی له تړون (۱۹۲۱ نوامبر) نه نزدی یو کال وروسته انگریزانو د (۱۹۲۲ز) کال په دسمبر او (۱۹۲۳ز) کال په جنوری کی په وزیرستان کلکی ځمکنی او هوایی بمباری وکړی. په دغه اړه لودویک ادامیک دهغه وخت د وایسرا ویناداسی اقتباس کړیده :

“ air operations on a large scale previously unknown on the frontier.” (ibid., p.93, quoted from R.R.Machonachie, A précis on Afghan Affairs, 1919-1927, secret document, India office Library, London(Government of India Press, 1928, pp.92,94).

سر ریچارډ میکانکی په کورم سیمه کی د برتانوی هند پولیټیکل ایجنټ و او بیا د محمد نادر

شاه د حکومت په مهال په کابل کی د برتانیی مختار وزیر شو.

د (۱۹۲۳ز) د جنوری په ۳۱ نیټه د افغانستان حکومت په وزیرستان باندی دهند د برتانوی حکومت بریدونه رسماً وغندل او د دوستی د تړون (۱۹۲۱ کال نوامبر) دیولسمی مادی دمقرراتو او دغه تړون د ملونوپه ضدی وگڼل. ولولی: لودویک ادامیک، د افغانستان بهرنی اړیکې، مخ ۹۲).

د (۱۹۱۹ز) کال په اپریل کی امان الله خان د افغانستان خپلواکی اعلان کړه. څلور میاشتی وروسته د همدغه کال په اگست کی په راولپنډی کی د سولی تړون لاسلیک شو. دهغه د پنځمی مادی له مخی، افغان حکومت « هندی - افغانی

سرحد» یانی «اینډ و افغان فرنټیر» چی تیر

امیرمنلی و، ومانه. د دغه تړون د متن لپاره ولولی:

Aitchison(ed.), A Collection of Treaties, op.cit.vol.13pp. 286-287

د دغه ترون د جرمني ژباړی لپاره ولولای

M.Gh.Massoun, Der voelkerrechtliche Status von Afghanistan,
Dissertation, Hamburg, 1960, p.124.

امریکایی مورخ او افغانستان پیژندونکی لودویگ ادامیک لیکي چي:

“ During the reigns of both Abdur Rahman and Habibullah the government of India had insisted that its agreements with Afghan rulers were personal rather than dynastic, therefore, Amanullah was in his right in demanding or refusing an agreement with Britain.”

Adamec, Afghanistan`s foreign relations, op.cit, pp.47-48.

دراولپنډی دسولی په ترون کی (۱۹۱۹-۸۸) د افغانستان استازی علی احمد خان و، او برتانوی استازی سر ایچ گرنت و. ددغه ترون سره په خپل مل شوی لیک کی استازی گرینټ

لیکلی وه: «..... تاسی راته ویلی ووچی افغان حکومت نه غواړی چی توافقات تجدید

(رینیو) کری، دکوموله لاری چی تیرامیرمنلی ووچی په خپلوی بهرنیو چاروکی به په بشپړ

ډول د برتانیی د حکومت مشوره تعقیبوی. ماله دی امله په دغه ټکی ټینګار نه دی کری، او

هیڅ یادونه یی په ترون کی نه ده شوی. په دی اساس ذکر شوی ترون اودالیک افغانستان په

خپلودننیو او بهرنیو چاروکی رسماً «ازاد او خپلواک» پرېزدي. امریکایی تاریخپوه لودویگ

ادامیک زیاتوی چی دافغان او اوانگریزدریمی جگری (ټول تیرترونونه لغوه کړل)

” Moreover, this war cancelled all previous treaties.” Ibid. p.91

امان الله خان چی دغه ترون ولید، خپل اخبني او مامازي علی احمد خان ته په

غصه شو، په کورکی یی بندی کړ او وسله وال عسکری ورته دهغه دکورپه

شاوخواکی موظف کړل چی که له کوره راووت، ویی ولی (دامعلومات می

دکانیداکا پمیسن محمدا عظم سیستانی له خولی لاسته راوړل (تیلیفونی مرکه

۲۰۰۷ ز کال داگست ۲۷ نیټه).

دسولی له ترون (۸ / ۸ / ۱۹۱۹ ز کال) نه څه دپاسه دوه کالونه وروسته د (۱۹۲۱ ز)

کال دنومبر په (۲۲) نیټه د برتانویانو سره د کابل تړون رامنځته شو چې د «دوستی تړون» یاد

«ګاونډیتوب» درواپو تړون هم ورته ویل کیږي. ادامیک لیکي چی دغه تړون د «دوستی

د تړون» په کچه پیرد « ګاونډیتوب» د اړیکو تړون دی
“...treaty of <neighborly> relations”

د دغه تړون په دوهمه ماده کی، دواړو خواوو دسولی د تړون (اګست ۱۹۱۹ زکال) پنځمه ماده تائید کړې ده، **خودلته بیا هم د سرحد (فرنټیر) په ټکی رڼا نه ده اچول شوی.**

د دوستی د تړون (نومبر ۱۹۲۱) څلورم نمبر مل هغه لیک دی چی د تړون
برتانوی استازی د افغانستان د بهرنیو چارو وزیر ته استولی واود دغه تړون سازوونکی برخه جوړوی . که دغه مل د تړون دیوولسمی (۱۱) مادی سره غبرګ مطالعه شی ، سپری په اسانی سره دوه مهم ټکی لیدلای شی
(الف) : د افغانستان له نظره په سرحدی سیمه کی مداخله یواځی په عسکری مداخلی راخرخیده، نه په تبلیغاتی، سیاسی مداخلی چی په سیمه کی د افغانستان نفوذوساتی

(ب) : برتانویانو د خپلواک افغانستان سره ومنل چی د سرحد

داوسیدونکوسره به علاقمندی لری. د متن لپاره په جرمنی او انگریزی ژبو لولی

Massoun, op. cit., p. 137; Atchison, op. cit., p. 296

د (۱۹۲۹ ز) کال په جنوری کی یوناڅاپی سپری چی د کوردغلا له امله په پارچه چینارکی د یولسو (۱۱) میاشتو لپاره بندی شوی و، دامان الله خان په مشری د افغانستان خپلواک دولت رانسکور کړاود « خادم دین رسول الله » دادعalandی یی په افغانستان کی نهه میاشتی (جنوری تر اکتوبر ۱۹۲۹) گډوپی وچلوله. دغه ناڅاپی سپری حبیب الله خان نومیده چی په بچه سقاو مشهورشوی واو د یوه پوه کوهستانی ملی گرافغان له خولی به یی ځان «شیرکوهستانی» هم گانه . (دغه ملی گرافغان ماته دغه معلومات د خپل پلار په حواله راکړل)
پوهاند لودویگ ادامیک کازی چی د بچه سقاو واکمنی د سرحد په دواړو خواوکی قومونوته «کلک ټکان» (پروفونډ شاک) ورکړ (ولولئ: ادامیک، د افغانستان بهرنی اړیکی: ۱۴۹ - ۱۵۵ مخونه)

د افغانستان د خپلواکی د جگړې سرتیری اوزره سواندی کوماندان محمد گل

مومند هغه مفکر او ستراتجیست شخصیت وچې د وزیرو او مسیدو په مټ یې د بچه سقاو گپوډي(جنوری تر اکتوبر ۱۹۲۹) پای ته ورسوله، په ډیر مهارت سره یې د محمد ناد رشاه واکمنۍ ته لار پرانیستله، امنیت یې رامنځته کړ او ټینګ یې کړ. محمد گل مومند هغه مسلمان- پښتون وزیر و چې د کابل د ښار د بریکوټ په سیمه کې په یوه عادي خټین کرایي کور کې په حق ورسید (م ۱۳۴۳، ۱۹۶۴ لمريز). د سقاوی په رانسکوریدلو سره، محمد نادر شاه د قدرت واگی په لاس کی ونیولی (۱۹۲۹ - ۱۹۳۳)

د (۱۹۳۰ز) کال په می کی دبرتانیی د بهرنیوچارو دوزارت اوپه لندن کی دافغانستان دسفارت ترمنځ یاداشتونه تبادل شول. په دغویاداشتونوکی د(۱۹۲۱ز) کال ددوستی تړون(دکابل تړون) اوورسره څلور(۴) ملونه تآییدشول(اټچیسن، تړونونه، مخ ۳۰۵). محمد نادرشاه « د پیورنډ د کرنې د هندی خوا د قومونو په مرسته قدرت ته ورسید». د تاریخ پوهاند ادامیک زیاتوي چې : ((دا سرحدهیڅکله په بشپړ ډول غځول شوی نه و. له دې امله د برتانوي حکومت مامورا نو «د فرضي لیکې» ټکی وکاراوه چې یقینا یو اندازه شک ښی.))

” This border had never been completely demarcated, therefore, British government officials applied the term <Presumptive Line>, indicating a certain measure of doubt.” Ludwing Adamec referring to: National Archives of India/new Delhi, 392-F, 933, nos. 1-30, notes, 1-2, in his book Afghanistan’s Foreign Affairs, op. cit, p. 187. د ذکرشویومنابعوله مخی ویلی شوچی په ټولولیکني توافقاتوکی (۱۹۰۵- ۱۹۳۰) داسی څه نه لیدل کیزی چی د پیورنډ سرحد یی ارزولی وی. دلیل یی دادی چی دغه ټول تړونونه لږو ډیرد پیورنډ تړون ته مخ وراړوی، بيله دی چی موضوع یی بیاوټاکی

دغه شان د پورتنی استدلال اوپورتنیوتشریحاتوپه مټ ویلی شوچی: برتانیی د خپلواک افغانستان سره دامنلی دی چی د سرحد داوسیدونکوسره علاقه وساتی، هلته نفوذولری، هلته غیري عسکری مداخله وکړی، اوهلته دخلکوسره د ظلم په اکله اعتراض وکړي. په لنډه کې ورته«میتشپراخي رینبت» (د گډ

وینا، افغانستان دې هلته هغه څه ولری، چی په جرمنی اظهاراوپریکړی حق) وایی. په بله وینا ، په سرحدی سیمه کې برتانیه یادهغی

ورکځیل

میراث خور (پاکستان) بشپړ حاکمیت ته د پدې ه نښی لگولی ځکه هلته افغانستان هم نفوذ اوهم علاقه مندي (منافع) لري (influence and interest)

لود ویک ادامیک کازی چی که څه هم په کابل کی لاسلیک شوی د دوستی تړون یعنی د اړیکو تړون (۱۹۲۱ز کال دنوامبر میاشت) اصلاً د د ری کالونو گاونډیزو لپاره وه، دهند د ازادی دکال (۱۹۴۷ز) پوری وچلیده (بهرنی اړیکی، مخ ۹۲). برتانویان په دغه تړون راضی وو، خوبیا هم هغوی به لا دا غوره گڼلی وای چی که په هغه کی یی «کوچنی» (مایر) تعدیلونه په برخه شوی وای. برتانویانو غوښتل د افغانستان رگ ونیسی چی دخپل سرحد په اړوند کې به څنگه «گاونډیز» وی

” It was of special importance for Britain to obtain from Afghanistan a precise definition of the term < neighborly > relations, the only term on which the Afghan and British governments were able to conclude the Treaty of Kabul of 1921. In essence this meant, how (neighborly) Afghanistan would be in dealing with the Afghan Frontier.” Ludwig Adamec, ibid, p. 187.

(شپږم)

ایا پاکستان د برتانیی د نا ستن لیاقت لاره دا ټکی په دی پوښتنه راڅرخی چی ایا پاکستان د بین الدول حقوقو له نظره د برتانیی د ناستن (جانشین) دولت لیاقت لاره؟ برتانوی هند درنجیت سینگهه، شاه شجاع، امیر دوست محمد خان، امیر محمد یعقوب خان، امیر عبدالرحمان خان، امیر حبیب الله خان، د پاچا امان الله خان اود پاچا محمد نادر شاه سره حقوقی اوسیاسی راشه درشه ساتلی وه، نه د پاکستان سره - ځکه هغه مهال پاکستان هیڅ (حقوقی، سیاسی، تاریخی، کولتوری) څیره نلرله. پاکستان چی هیڅ موجودنه و، څنگه به ورنه د ښکیلاک گری برتانیی وارث جوړشی؟! د پورنډ تړون دوه لوبغاړی لرل: برتانوی هند او افغانستان. پاکستان چیری و؟ له نن نه څه د پاسه ۶۵ کاله وړاندی برتانیی د مخکنی دولت (سلف) په حیث « دهند دخپلواکی دقانون» (اینډ یا اینډ پینډ ینس اکت، ۱۸ جولای ۱۹۴۷) د اوومی (۷) مادی د

«سي» برخې له مخې «د قبایلي سيمو» د واکمنانو سره «ټول تړونونه يا موافقې» په يوه اړخيزه ډول باطل وگڼل. دغه

واقعيت د پاکستان ادعاچې د برتانوي هند ناستن(وارث) د ی پنچرکړی ده(پاکستان رسماً دولت په خیر نږ دې یوه میاشت وروسته د ۱۹۴۷ زیږ کال داگست په ۱۴ خلق شو). یو کامل. یوکاملانوی دولت د چاپه میراث کیناستلی شی؟! یوڅه چی موجودنه وی له چانه به ورته یوڅه په میراث ورسیزی؟! کی هند او پاکستان په یوه ډول ونه منل شول. د (۱۹۴۷ز) کال داگست په ملگرو ملتونو

په نیمایی کی په برتانوی هند کی دوه (۲) هیوادونه رامنحته شول. د همدغه کال د سپتمبر په

د برتانوی هند وارث (۱۲) مه نیټه هند د ملگرو ملتوله خوا خپل په خپله (اوتومیټیکلي) اعلان شو. خو پاکستان مجبوروچی په ملگرو ملتونوکی دخپل غړیتوب لپاره خپله هیله وړاندی کړی. د پاکستان په غړیتوب رایي واخیستل شوی. افغانستان یواحنی هیواد وه چی په ملگرو ملتونوکی د پاکستان د غړیتوب د منلو په ضد یی رای ورکړه، او پاکستان د ۱۹۴۷ د سپتمبر په دیرشمه نیټه په ملگرو ملتونوکی ومنل شو. په ملگرو ملتونو کی د هند او پاکستان د غړیتوب د منلو بیلابیله کړنلاره یوخل بیا زما ادعاغنی کوی چی یوڅوک نه وی موجود څنگه به د چامیراث خورشی. د افغانستان دریغ داسی وه چی د پښتنو او بلوڅو ورونو د برخه لیک حق دی تأمین شی. د افغانستان د دریغ په مقابل کی د برتانیی د گډ - گټواریکیو (کامنویلت ریلیشنز) وزیر نیول - بیکر په ولسی جرگه کی (۳۰ / ۶ / ۱۹۵۰ز) د پاکستان پلویتوب وکړ

Noel – Baker

نیول-بیکر د برتانیی ولسی جرگی ته داسی وویل « په یونایتید کینگډم (برتانیه) کی د اعلیحضرت حکومت دشمال غربی سرحد د سیموپه وضع باندی د پاکستان او افغانستان د حکومتونو مخالف تونه په تأسف سره څارلی دی. داد اعلیحضرت د حکومت نظر دی چی پاکستان په بین الدول حقوقوکی په دغو سیموکی د هند د پخوانی حکومت او په یونایتید کینگډم (برتانیی) کی د اعلیحضرت د حکومت د حقوقو او وجایبو وارث دی، اود پیورنډ لیکه بین المللی سرحد دی»

» His Majesty`s Government in the United Kingdom has seen with

regret the disagreements which there have been between the Governments of Pakistan and Afghanistan about the status of the territories on the North – West Frontier. It is His Majesty's Government's view that Pakistan is in international law the inheritor of the rights and duties of the old Government of India, and of His Majesty's Government in the United Kingdom, in these territories, and that the Durand Line is the international frontier." Quoted in Djan Zirakyar ,op.cit., p.221 footnote#73

د مشترک المنافع هیوادونود وزیر نیول - بیکر په پورتنی ویناکی یوډول کمزوری پرته ده چی غلی شان دافغانستان دریخ ته سر تپتیوی. که کلک پام ورته وکړو، وبه وینوچی دبرتانیی دغه وزیر په خپله ولسی جرگه کی نیغه ژبه نه ده کارولی، بلکې په غیر مستقیم ډول یی دپورنډ لیکه « بین المللی سرحد » گڼلی دی بی له دی چی د دغی لیکمی مشروعیت له بین الدول حقوقونه راوباسی

پاکستان هم د برتانوی بنکیلاک د ترونونوپه اکه دوه مختوب نبودلی دی : پاکستان یوه کوچنی (نزدی دری سوه مربع میله) سیمه ایران ته پرینبودله. ددی په بدل کی ایران له دینه تیر شوچی په بلوچستان کی په پخوانیوبرتانوی تصرفاتودعوه وکړی. ایران په دی ډول پخوانی برتانوی پوله په یوڅه تغیر سره ومنله " .... and accepted the old British Boundary thus modified." A.

Lam, Asian Frontiers: Studies in Continuing Problem. New York & London, 1968, quoted in Djan- Zirakyar, ibid., p.221, footnote#75

دهندپه نیمه وچه کی دبرتانیی دترونونوهدف داوه چی هلته دخپلی امپراتوری حفاظت وکړی. خود بین الدول حقوقود ملاحظی له مخی یوترون پای ته رسیزی چی اغیز یی له منځه تللی وی اوهدف یی پوره شوی وی. سړی ویلی شی چی له بنکیل شوی هند نه دانگریزانوپه وتلوسره د پورنډترون خپل پخپله اجراشو اوهدف تحقق ته ورسید - ځکه چی دترون یو اړخ (برتانیی) په مشخصه سیمه (مستعمره شوی هند) کی له منځه لاړ اود دی سره دهغه گټی (اینتریسټ) هم له منځه لاړی چی د پورنډ ترون یی لازم کړی و

(اووم)

داستعمار په ضد دپښتنوپه پاڅون

په (۱۸۹۷ز) کال کی د پیورنډ د تړون په ضد د وزیرستان په مده خیلوکی وسله وال پاڅون پیل شو او د یوه کال په اوږدوکی دخیبر، مومندو، ملگنډ او باجوړ له لاری چترال ته ورسید. له دی پاڅون نه انگریزان وترهیدل اوڅلور کاله وروسته په (۱۹۰۱ز) کی یی «شمال - غربی سرحدی صوبه» (نورت - ویست فرنتیر پروینس) جوړه کړه. دغه استعماری نوم په برتانوي اسلامی پاکستان کې د انگریز د احسان په څیر د ۲۰۱۰ زییز پورې ساتل شوی و. د باچا خان د مشرې خور حوی متقاعد پوهاند جهانزیب نیاز راته د ۲۰۱۰ کال د می په ۲۶ نیټه تلفون وکړ او د خپلې اشغری پښتو په درنو الفاظو کې یی د «خیبر - پښتونخوا» مبارکي راکړه. ما د ده خوښي احسا سوله او ده زما، ځکه له هیڅ نه خولې څه ښه دي. ماورنه پوښته وکړه چې ولس څه ډول احسا س څرگندوي؟ ده راته وویل چې «د مملکت تپه [لنډی] به درته واوړوم». ارواښاد فضل رحیم ساقی د زړه سواندي او سوله دوست انسان باچا خان (فخر افغان) د سیاسي او کلتوري گلبن یو وتلی خدایی خدمتگار او یو خوږ ژبی شاعر و. مملکت د فضل رحیم ساقی لور ده او په پیښور کې ښوونکې ده.

دغې درنې خور مملکت ساقی په «خیبر - پښتونخوا» باندې خپله سیاسي لوپټه خوره کړې ده او په پښتونخوا یی غزکړی دی چې د شیطان خیلو په سترگو کې دې خاورې ودرووي او خیبر دې په غیز کې ونیسي. تپه یی داسې ده

خیبره بخت دې مبارک شه چې پښتونخوا به دې په غیز کې گرځوینه

ولولئ: رحمت ربی زیرکیا ر، د پښتونخوا تپه (۱۸ جون ۲۰۱۰). په اینټرنیټي ښه خپره شوې وه

له نن نه اووه کالونه وړاندی په (۲۰۰۰ز) (۱۳۷۸ لمریز) کال کی یومضمون له گڼ شمیر چاپی تیروتنوسره په دی سرلیک چاپ شوی و: «په لره او بره پښتونخواکی درون فکرانوسیاسی پرځنگونه»، افغانستان په شلمه پیری کی، د پوهنیز سمینار د لیکون ټولگه. جرمنی دکولن ښار، ۱۳۷۸ لمریز (۲۰۰۰ز) کال خپرندوی: د افغانستان دکلتوری ودی ټولنه. مخونه. ۲۸۰ - ۳۰۸

زه له دغی لیکنی نه مهم معلومات په لنډ ډول رااڅلم او ځینی نور معلومات پری ورزیاتوم چی په دی ورستیوکی لاس ته راغلی دی

په (۱۹۲۱ز) کال کې د عبدالغفار خان (مشهور په باچا خان او فخر افغان) په مشرۍ (انجمن اصلاح الافغانه) جوړ شو. له دینه اووه کالونه وروسته په (۱۹۲۸ز) کال کې د «پښتون» په نوم مجله راووتله. د باچا خان مشرور داکتر خان صاحب نومیده. د باچا خان مشرې خورچې له ډاکټر خان صاحب نه کشره وه، د پوهاند جهانزیب نیازموروه. جهانزیب نیازچې په (۱۹۲۷ز) کال کې زیږیدلی دی او پخپله یې په پنځلس کلنې د سیاسي بند خوندي کلي دی، د پښتون مجلې په اکلې داسې لیکي: پښتون « اولینه جریده وه چې د انجمن اصلاح الافغانه د ترجمان په حیث » پیل شوی وه. عبدالغنی غنی د باچا خان مشر خوی او په شلمه پېړۍ د پښتو وتلی فیلسوف شاعرو. پوهاند جهانزیب نیازوایی: « دغنی خان اولنی نظم په ۱۹۲۸ز کال په دسمبر کې د پښتون رسالې په اولنی گڼه کې » خپور شوی و (جهانزیب نیاز، غنی غنی دی. دویم سمینار د مقالو، پیغامونو او نظمونو مجموعه. چاپوونکی: بهارونه کتاب کور، غریب اباد، تهکال، پېښور. د چاپ ځای: ملت پریس لاهور، اپریل ۲۰۰۵ز کال، مخ ۹۷)

پوهاند جهانزیب نیاز د همدغه کتاب په یو بل مخ کې په یوڅه تفصیل سره په «پښتو» خپرونه گړیزې او دغنی خان ذکر شوی شعر اپیژنی: په ۱۹۲۸ز کال کې باچا خان « دخپلو اصلاحاتو او دخپل انقلابي پیغام دخوړولو دپاره د پښتو تاریخي مجله پښتون جاری کړه. د امجله د ۱۹۴۱ز کال پورې په مختلفو ادارو کې چاپ کیده، او په مدیرانو کې یې د خان عبدالغفار خان، محمداکرم او عبدالحق خلیق نومونه شامل وو. هسې خود پښتون په باقاعده لیکونو [لیکنو] کې دهغه وخت واره [ټول] ستر انقلابي شاعران او ادیبان شامل وو چې په هغو کې د عبدالملک [فدا]، فضل محمود مخفی او عبد الاکبر خان اکبر نومونه زیات جوت دي. خود پښتون په ټایټل (مخپانه) باندې به دغنی خان د اشعريه باقاعده گي سره چاپ کیده» :

چی خازی شنی می په قبروی ولاړی   که غلام مرشم راحی توکی پری لاړی
چی په خپلو وینونه یم لامبید لی   په ما مه پلیتوی د جومات غاری
چی ټوټی ټوټی می پوځ د فرنگ نه کړی   موری ماپسی په کوم مخ به بیازاړی
یابه دابی ننگه ملک باغ عدن کرم   یابه کرم د پښتنو کوڅی ویجاړی
(همدغه اثر، مخ ۵۹). غنی خان په دوه اتیا کلنې کې (۱۹۱۴ - ۱۹۹۶ز) له نړۍ سترگی پټی کړی.

د ۱۹۲۰ زیږې لسيزې په ورستیو کالونو کې به باچا خان په دیرو او جوماتونو کې د

خلکوپه تنویرولو کی لگیاو. بنیرجی په خپل کتاب کی د باچاخان د تنویری ویناگانو یوه بیلگه راپیژنی: « زموږ په هیواد کی پنځوس سلنی(۵۰٪) ماشومان ناروغ دی، روغتونونه دانگریزانولپاره جوړشوی دی. هیوادزموږدی، پیسی زموږدی، خوموزپکی وزی اولغریو. موږدخوراک څه نلرو، کورونه نلرو.... داسپرکونه زموږپه پیسوجوړشوی وو. دهغوی (انگریزانو) سپرکونه په لندن کی دی. دازموږسپرکونه دی، خوموزاجازه نلروچی پری وگرځو. هغه[انگریز]، هندوان دمسلمانانوپرصدراپاروی... سیکان دمسلمانانوپرصدراپاروی نن دری واره په کړاواخته دی. څوک ظالم دی اوڅوک زموږوینه زبیبسی؟ انگریز» ولولی
Mukulika Banerjee, The Pathan Unarmed. Karachi: Oxford University Press, 2000, p.60

دغه شان، د باچاخان د ژوند او مبارزی لپاره ولولی: عبدالغفارخان زماژوند او مبارزه، کابل ۱۳۵۳ لمریز کال (۱۹۷۴ ز) کال.
د باچاخان (فخر افغان) په اکله د بشردوست ایکنات ایسواران کتاب هم په گټورو معلوماتو ډک دی

Ekhnath Easwaran, Nonviolent Soldier of Islam: Badshah Khan, A Man to Match his mountains. Tomales, California: Niligiri Press, 1999. In his "Sources and Historical Notes" relating to this book, Timothy Flinders reflects on the names Pathan and Pashtun: "In British India, Pakhtun[Pashtun] became Pathan....Throughout <Gandhi's India,>in which most of this story unfolds, Badshah Khan's people were called Pathans whenever English was being used, and this is the word used in this book [by Easwaran]." Timothy Flinders elaborates on the Pathan/Pashtun issue: "Today, however, the word Pathan has decidedly colonial overtones reminiscent of British manipulation. When the British established boundaries around India, they used different words for inhabitants on either side of the line [Durand Line]: <Afghan> meant someone in free Afghanistan, <Pathan> meant a resident of British India. Among themselves, Badshah Khan's people continued-and continue-to refer to themselves as one, calling themselves (without distinction)Afghans, Pushtuns, or some dialectical variant. In these historical notes, we chose to follow current usage and kept the word

<Pushtun>-as Badshah Khan himself did even in English after the British left, to emphasize the unity of his people.” (p. 235).
د بادشاه خان اود هغه د ملگرو له اصلاحی او تنویری خوځښتونو څخه ، له نن نه درې اتيا (۸۳) کالونه وړاندې په (۱۹۲۹ز) کی د باچا خان په مشرۍ د «خدایي خدمتگار» خوځښت راپورته شو: د خپلو دوستانو سره له اوزدو مشورو وروسته، باچا خان د خدایي خدمتگار نوم هغوی ته وړاندې کړ او هغوی ورسره دغه نوم ومانه. باچا خان په سوله (عدم تشدد) ټولنیز عدالت، خپلواکی، پرمختګ، پوهنه (تعلیم)، ساده ژوند، مشوره، په پښتورڼه، اودهسک څښتن درضاپاره د ولس په خدمت مین و.

د پاکستان د خلق کولونه نږدې څلورمياشتې وړاندې د (۱۹۴۷ز) کال د اپریل په شپږویشتمه (۲۶) نیټه د باچا خان مشرځوی عبدالغنی غنی د «زلمی پښتون» په نوم یو تنظیم جوړ کړ. پوهاند جهانزیب نیاز د دغه تنظیم هدف داسی راپیژنی: « دزلمی پښتون تنظیم جوړولو مقصد د شیرشاه سوری او احمدشاه ابدالی په تګ لاره د عمل تاییاکول وه. دزلمی پښتون کار صرف د پښتون قام مقصد او مرام پوره کول وو. دا څه سیاسی تنظیم نه وه. دا تنظیم د تشدد د پاره نه وه. بلکی ددی مقصد د پښتون ولس بیداری وه. دا تنظیم د تشدد د پاره نه وه بلکی د مرستی او ملګرتیا د پاره وه، چی دخپل ځان حفاظت ورته گران وه.» جهان زیب نیاز، غنی غنی دی، مخ (۱۱۳).

د برتانیی دوروستی وایسرامونټ بیټن په کورکی یوه غونډه دمها تماگاندي،
محمد علی

جناح او باچا خان په گډون جوړه شوی وه (۱۸ جون ۱۹۴۷ز کال). هلته باچا خان ماونټ بیټن ته رسما د «پټانستان» نوم وړاندې کړ. ولولی

J.w.Spain, The Pathan Borderland. The Hague 1963, p. 199.
له دینه درې ورځی وروسته د (۱۹۴۷ز) کال د جون په یویشتمه (۲۱) نیټه په بنوکی لویه جرگه جوړه شوه. په دغه لویه جرگه کی د پښتونود برخه لیک په اکله خورا غټه او څرگنده پریکړه وشوه. د بنود لویی جرگی لیکلی پریکړه غه ملی لاسوند (سند) دی چی په حقوقی، سیاسی او ټولنیز لحاظ ځانگړی اهمیت لری اوله دی امله یی باید د اصل ټول متن په لاندې ډول وښودل شی.

پښتنو د خپل آزاد حکومت فیصله اوکره

پښتانه نه هندوستان غواړي نه پاکستان

د صوبې د جرگې- د اسمبلی د ممبرانو-دخدایي خدمتگارانو افسرانو اود «حلمي پښتون» د جرگې یو شریک اجلاس په یویشتم د جون ۱۹۴۷ ع په مقام د بنو کښ د خان امیرمحمد خان د صدارت د لاندې اوشو. دې اجلاس په اتفاق سره دا فیصله اوکره چې په دې ملک کښ دې د ټولو پښتنو یو آزاد حکومت جوړ شي چه د هغې د ایین بنیاد به په اسلامي اصولو جمهوریت، مساوات او اولسي انصاف باندې ایښودی شي. دا اجلاس هر پښتون

ته اپیل کوي چه د دې اعلی مقصد د حاصلولو دپاره په یو مرکز باندې راغونډ شي- او بی د پښتون نه دې د بل چا اقتدار ته سر تپت نه کړي.

له طرفه د صوبه سرحد د لوی جرگې نه

د بنو د تاریخي فیصلې اصل متن

د بنو د پریکړې د ټول متن د اصل د کوی [فکسیمیلې] لپاره ولولئ

Djan-Zirakyar, op.cit., p. 332.

د بنوپه لویه جرگه کی پخپله باچاخان حاضر و. د دغی لویی جرگی پریکړه عبدالاکبرخان اکبرولیکله چی په صوبه سرحد کی د کانگرس «د عامل مجلس» لوی منشی (سکرتر جنرال) و. «لیکلی پریکړه خان امیرمحمد خان وړاندی کړه، اومزید تائید (سیکنډ) بی میا جعفرشاه کاکا خیل وکړ.» (دپوهاندجهانزیب نیازسره زما ټیلیفونی مرکه، امریکه، ۴ سپتمبر ۲۰۰۷ کال)

دبنوپه پریکړه کی پام وړتکی دادی: دغه پریکړه د پښتنو د سمسکی (مساوات طلبی) ټولنی

خرگندوی ده. دغه پریکړه په ټول افغانستان کی دستری سیاسی موسسې یانې لویی جرگی

له خوامنل شوی ده. په دغه پریکړه کی «دټولوپښتنو» یوداسی حکومت غوښتل شوی دی چی دهغه «دایین بنیادبه په اسلامی اصولو، جمهوریت، مساوات

اولسی انصاف باندی» ولاړوی.

دپاکستان له جوړیدلونه یوکال وړاندی په (۱۹۴۶زکال) کی په شمال غربی سرحدی صوبه

کی انتخابات وشول. په دغوانتخاباتوکی دټول هندکانگرس اومسلم لیگ دیوبل سره

سیالی وکړه. که څه هم په صوبه سرحد کی پنځه نوی سلنی (۹۵٪) خلک مسلمانان وو، انتخابات کانگرس وگټل اوپه پایله کی یی دباچاخان مشرورور داکټرخانصاحب ددغی صوبی اعلی وزیر وټاکل شو. دغه دیموکراتیک اوقانونی عمل ونبودله چی په برتانوی هند کی مسلم لیگ دټولومسلمانانومایندہ گی نشوه کولای. په صوبه سرحد کی له (۱۹۴۶زکال) راهیسی د برتانیی وروستنی گورنرجنرل اولاف کیرو شخصاً د مسلم لیگ ملاتړکاوه او کانگرس یی په دغه صوبه کی غیری طبعی گانه. اولاف کیروپه خپل یوه لیک کی دبرتانیی وروستنی وایسرا (۱۹۴۷) ماونټ بیټن ته په گوته کړه چی ده (اولاف کیرو) په پاکتر

خانصاحب باندی ټینگارکړی وچی له خپل وزارت نه دی هندوان وشړی اود کانگرس سره

دی خپل اړیکی غوڅی کړی. داولاف کیرو دغه ټینگارغیری قانونی و اود دیموکراسی په ضدو. اولاف کیرو وایسراماونټ بیټن په دی قانع کړچی په صوبه سرحد کی دی بیا انتخابات وشو اوله دی لاری دی دپاکستان تحقق ته لاره هواره شی. ماونټ بیټن د کیروسپاربنتنه ومنله اودهند دویش لپاره یی په خپل پلان کی ورننویستله. دماونټ بیټن پلان هند په دی اساس ونه ویشه چی چیری مسلمانان دپوری، هغه ځای دی مسلم لیگ ته وروسپارل شی، بلکه چیری چی انتخاب شوی نماینده گان په مسلم لیگ پوری تړلی وی. په دی اساس باید صوبه سرحد په متدهند پوری تړل شوای وای، نه په پاکستان پوری - ځکه چی په صوبه سرحد (پښتونخوا) کې په ۱۹۴۶زکال کی کانگرس انتخابات گټلی وو او د باچا خان مشر ورور داکتر خانصاحب د دغی صوبی وزیر اعلی و. د ۱۹۴۷زکال د جون په لومړیوورځوکی د برتانیی ستروزیراټلی اوویسرامونټ بیټن دهند دخپلواکی دقانون مسوده معرفی کړه چی په دوه قلمروونویا حاکمیتونوراخرخیده. دهمدغه کال (۱۹۴۷ز) کال دجون په یووشیتمه (۲۱) نیټه په بنوکی په رابلل شوی لویه جرگه

کی پښتون د خپل حکومت پریکړه اعلان کړه چې پاس پرې وغزید م .
دهمدغه کال په جولای کی په صوبه سرحد کی بیا انتخابات (ریفرنډم) وشول چی
گورنر جنرل اولاف کیرو پری وایسرامونټ بیتن ته سپارښتنه کړی وه.
دوزیرستان په واپه کی انگریز کوماندان رات ددغه ریفرنډم اختیارمند (کمیشنر)
و.

«ټوله عملیه ځانله د برتانوی عسکری افسرانوپه واسطه اداره کیدله»

“ Brigadier J.R. Roth, Commander of The Wana Brigade, was appointed referendum commissioner. The entire process was supervised exclusively by British Army officers without assistance from the political service of Indian officials.” (Spain, op.cit, p.198).

باچا خان (عبد الغفار خان) لیکي چی په نورهند کی نماینده جرگی
(ریپریزنټیو اسیمبلین)

و پوښتل شوی چی په هند کی پاتی کیزی که پاکستان ته ورځي، خو په صوبه
سرحد (پښتونخوا) کې چې ډاکتر خان صاحب یی وزیر اعلی و نماینده جرگه
دانتهاب له حق نه محرومه شوه. باچا خان زیاتوی چی انگریزان باید په ریفرنډم
کی «بی طرفه» وای خو په رای اخیستلو کی یی لاس وهنی وکړی

“ They also posted police and army personnel at the polling booths and even forged the signatures of the people who did not want to take part in the referendum.” Badshah Khan, My life and Struggle – Autobiography. New Delhi, 1969, pp.177 and 179

عبد الغفار خان، زما ژوند او مبارزه، کابل ۱۳۵۲ لمریز (۱۹۷۴ ز) کال، مخونه
۱۸۲ تر ۱۸۳.

دمسلم لیگ او محمد علی جناح لپاره ناشونی او غیر عملی وه چی د پاکستانی
پنجاب په واسطه له هند نه لیری پرته پښتونخوا دی په متحد هند کی پاتی شی. دغه
جغرافیایی دلیل هغومره چی ظاهرأ عملی بڼه لری هغومره په باطن او عمل کی
دخنداوردی: که نیمایی پنجاب (پاکستانی پنجاب) پښتونخوا له متحد هند نه بیله
کړی وه، نو د غربی پاکستان او شرقی پاکستان (بنگلادیش) ترمنځ خوتول غټ
هندپلن شوی و؟! دلویدیز پاکستان او ختیز پاکستان ترمنځ جغرافیه ولی له پامه

وغورخول شوه؟

عجب فرنگی دی۔ د ماشومانو نه هم یریزی

پوهاند جهان زیب نیازچی داروآباد باچا خان اواروآباد ډاکټرخان صاحب خورزی دی، اووه (۷) کالونه وړاندی په (۲۰۰۵ز) کال کی خپل ژوندلیک په څلورسوه نهه اويا (۴۷۹) مخونوکی چاپ کړیدی. جهان زیب نیازچی د (۱۹۲۷ز) کال په نیمايي کی زیزیدلی دی، په پنځلس کلنی کی یی د سیاسی بندی په څیردانگریزانو دظلم خوندوڅاکه. لومړی یی د چارسدی د تحصیل بند یخانی ته واچاوه. هلته چی ورباندی دزرین اباد د نصرالله خان اود پیرانگود سردارخان سترگی ولگیدلی، په خندايي کی یی ورته وویل: «عجیب فرنگی دی۔ د ما شوما نونه هم یریزی.» وروسته له دی دهریپورجیل ته ولیزل شو. هلته یی له ورايه باچا خان ولیدچی د کوارانتین په چمن کی گرځیده۔ «اومی لیده خوسپاهیانوورپری نښودم.» جهان زیب نیاز، زما د ژوندقیصه: څه اوریدلی، څه لیدلی. اهتمام: بهارونه کتاب کورغریب اباد، تهکال. چاپوونکی: ملت پرینترز، لاهور، ۲۰۰۵، مخونه ۵۴، او ۶۲).

دپوهاند جهانزیب نیاز داپنډکتاب چی د (۲۰۰۲ز) کال دنومبرپوری معلومات پکی خوندي

په څیربه شوی دی، داوړیدلوپه کچه پیرپه لیدلوولاردی اوداصلی منبع(پرایمري سورس)

دڅیرونکولپاره دحوالی کتاب وی. زه له دی مهم کتاب نه یوخواوژده اقتباسونه وړاندی کوم چی زما دی لیکنی سره اړخ لگوی:

«په متحده هندوستان کښی چی دقانون سازی اسمبلی دپاره ممبران منتخب کیدل نوچونکه په صوبه سرحدکښی زموزاکثريت وو. نوزموزاسامبلی په یوه خوله باچا خان دصوبه سرحدله طرف نه قانون سازی اسمبلی ته اولیزه۔ چی کله تقسیم اوشونوباچا خان هم هغسی دقانون سازی اسمبلی ممبرپاتی شو۔ اودپاکستان دجوړیدوسره چی کله دپاکستان دقانون سازی اسمبلی اجلاس راوغوښت نوباچا خان ته هم بلنه راغله او هغه بغیردڅه وینانه اجلاس له روان شو۔ په قانون سازه اسمبلی کښی یی سوگندپورته کړو۔ دی نه روښانه حقیقت بل څه

کیدی شی چی باچا خان پاکستان منلی وو۔ په هغه اجلاس کښی یی تقریرهم اوکړواو دپښتنود حقوقومطالبه اوکړه۔ مولانا تمیزالدین صاحب دقانون سازی اسامبلی سپیکرمنتخب شو۔ شپي له لیاقت علی پاچا خان میلمه کړو۔ « لیاقت علی دپاکستان لومړی وزیر اعظم[چیف مینیستر] و. باچا خان یی بنگلې ته ورغی دواړه د بنگلې په چمن کی گرځیدل. په دغه مهال « ناگهانہ » لیاقت علی دباچا خان نه یوه پوښتنه وکړه چی له «تعصب نه پکه» وه. باچا خان یی وپوښته چی خان صاحب

“Are you loyal to Pakistan[?]”

باچا خان ورغبرگه کړه چی:

“I am loyal to this land, not to you, because I do not believe that you are loyal to it.”

خبرې چی پای ته ورسید لې، او باچا خان رخصت شو، بله ورځ محمد علی جناح

باچا خان « سره خبری اتری شروع کړی اودا خبری ترپروورخو پوری جاری وی۔ باچا خان ته یی وییل چی راوړاندی شه ماسره ملاوتړه اوماددی غلونه خلاص کړه. جناح صاحب ته خپل ملگری معلوم وو۔ چی دا ټول مطلب اشنادی اودکړسی یاران دی. ملک سره یی څه همدردی نشته۔ عبدالرب نشترچی دجناح صاحب ښی لاس وو۔ درسل ورسایل وزیروو۔ او چی دهندوستان اوپاکستان د ریل د انجنونواو دپویش کیده نو دې ظالم پکې بلا حساب اوواهه. ددې پته جناح صاحب ته اولگیده. په هغه فوراً څه چل اوشو۔ چی زما اعتباری خلق داسی دی۔ نودنورچانه به زه څه گیله اوکړم۔ باچا خان ته یی دا ټوله قیصه اوکړه۔ دهغه اودباچا خان ډیری ښی خبری اتری اوشوی۔ اوباچا خان ورته اووییل چی که خپرویی ته سرحد ته راغلی نوزه به دی مرکزعالیه سردریاب ته بوخم. اود خپلوملگرو پیژندگلو به درسره وکړم. اومانه چی دوطن دابادی دپاره څومره تعمیری کارغواری زه هغی ته تیاریم. دا خبری چی مطلب اشنا خلقوواوریدی نو رپندی پری راغی. چی که دجناح صاحب اودباچا خان ورورولی قایمه شوه نوزمو زپکښی څوک تپوس کوی. اواخاص کړپه قیوم خان خودا خبره ډیره بده اولگیده. باچا خان چی واپس سرحد ته راغی نودکونسل اجلاس یی راوغوښت. اوپه هغی کښی یی فیصله اوکړه چی دجناح صاحب دشاها نه استقبال

دگورنمنټ ھاوس نه ترسردريابه کاوو. دلته داتيارۍ شروع شوی اوهلته مطلب پرستوخپل څپلی رابنکی، لياقت علی اوقیوم دیوبل سره جرگی شروع کړی. چی زمانه خوبه ټول داسامبلی ممبران ولاړشی. زماپه صوبه سرحدکی بیاڅه حیثیت وی.

چی جناح صاحب سرحدته راورسیدنودی یارانوبیادهغه غوزونه ډک کړی وو. هغه باچاخان له سوال جواب اولیزه چی ته گورنمنټ ھاوس ته راشه. باچاخان په صباله ورغی. جناح صاحب ورته یواخبار راواخست اوویوییل چی تاویلی دی چی پاکستان دشکوټوپکی دی که ما ورله لته ورکړه نوهیڅ به نه وی. باچاخان په دی خبره پیرخفه شو. هغه ورته په جواب کبسی اووییل چی دامانه دی ویلی نوورته یی اووییل چی ددی تردیداوکره. هغه ورته اووییل چی تردید یی په څه کبسی اوکره. اخبارونه ټول دحکومت دی هغوی زماپوتکی هم نه چاپ کوی. زماپواخباروو «پښتون» هغه هم تاسوبندکړو. ناوس څه اوکره. ستامخکبسی تردیدکوم. چی داپه ماپوری چاهسی غلظه تړلی ده. خوباباپوی شوچی دیار د ماغ ټولواکیانوبرا برکړی دی. جناح صاحب ورته اووییل چی زه سره دریاب ته نشم درتلی ځکه چی تاسوزماد وژلو پروگرام جوړکړی دی. باباورته په خندا شو. چی ستاپه وژلوبه ماله په گوتوڅه راشی. زه خوداملک اوداقوم ابادغوارم تباہ کول یی نه غوارم. خواخرداچی مطلب پرست کامیاب شو. باچاخان رخصت شواوقیوم په سختوفیصلوکولوسوچ شروع کړو».

مخونه: ۱۲۸ - ۱۳۱

د جون (۱۹۴۸) په پنځم د جهانزیب نیازکالج دگرمې د رخصتیود پاره بندشو. «زه کلی ته راغلم اونبه په درزموکارشروع کړو. باچاخان په دغه ورځوکبسی دکوهات بنو په دوره روان ووچی حکومت سره د سالارمنیرخانه اونجوماما گرفتارکړو. اودغی سره عامه گرفتاری هم شروع شوه. ولی دادایی هم اونيوه. غنی داداهم گرفتارشو. غرض داچی حکومت څوک لزدکارکتل نوهغه یی جیلونوته وردننه کړه. د اسامبلی ممبران یی داوول نه گرفتارکړی وو. ډاکټر [خان] صاحب خوداول نه په ایبټ ابادکبسی دسعدهالله خان په بنگله کی نظر بندوو. د پیرو، پینبور اوهریپور جیلونوبیاخولی وازی کړی وی. اودوطن اوقام پتنگان یی رانغختل. پښتون رساله داوول نه بنده وه اوخدایی خدمتگارتحریک ته یی هم سترگی خړی کړی وی».

پوهاند جهانزیب نیاز زیاتوی چی:

باچا خان «خویی نیغ منتگمری [بند یخانی] ته رسولی وو. زه چی کله دکالج نه راغلم نونیغ شاهی باغ ته د [خپلی خور] تاجولیدلوله لارم حکه چی د ولی دادا د گرفتاری نه پس مانه وه لیدلی [تاجو په ولی خان واده وه، او جهانزیب به ولی خان ته دادا وایه]. چی ورغلم نورترغاړه وتله اوپه ژراشوه. ماورله پاپورکړو. بیامی ورسره یوڅوورځی تیری کړی. خو په دویمه دریمه ورځ به خامخاورتم. غالباً د جولای دیرشم تاریخ وو. تاجونسرین [د ولی خان لور؟] رزپوته رالیږلی وه ناچوپه وه وییل یی چی دا پاکترله بوځی. زه ورسره په ټانگه کنبی کنبیناستم پاکترله می بوتله په دغه ورځ زما دوست وزیرمحمد... اودهغه ملگری ساده گل هم راغلی وو. ټوله غرمه موبنه گپونه لگولی وو. هغوی هم راسره کنبیناستل چی موبزه هم درسره د گری پوری لار شو. چی تحصیل ته روان شونوگری سره نژدی راله دوه ټانگی پکی د پولیسومخی له راغلی. موز ا وخنډل وییل موبیاچاپسی روان دی. هغوی می دواړه گری سره کوزکړل. زه اود تاجونوکرد تحصیل هسپتال ته لاړو. نسرین موداکترته اوبنودله دارووغیره موواخیستل اوواپس کلی ته روان شو. چی هجری ته ننوتونوڅپر دپولیس نه پک وو. ماوییل خیر. چی کورته لارم مورمی اوخورمی راته په خفگان کنبی اووییل چی تاپسی خوبیاپولیس راغلی دی ماوییل وی به نودازموږژوند دی. دهغوی نه می رخصت راواخیسته اویودوه جوړه جامی می دځانه سره راواخستی. اوراغلم. تانیدارصاحب راپاسیده هتکری یی راته واچولی اوواپس په ټانگه کنبی دتحصیل حوالات ته راغلو اودلږساعت دپاره یی حوالات کنبی اوساتم اوبیا یی جیل ته دننه کړم.» مخونه: ۱۲۳ تر ۱۳۴.

د چا رسد خونړی او ژړوونکې پیښه

د چارسد ی خونړی واقعه «د جناح صاحب اوقیوم حکومت جوړکړی وه».

داپیښه داسې

وه: د صوبی خدایی خدمتگارودافیصله کړی وه چی په (۱۲) اگست د (۱۹۴۸ ز) کال به «موزدباچا خان دگرفتاری برخلاف احتجاجی جلسه په غازی گل بابا کنبی کاوه. اوحکومت دافیصله کړی وه چی تاسودغه جلسه نه شی کولی یعنی دخپل لیږسره دزیاتی کولوبرخلاف تاسواوازنه شی ویستی. خوددایی خدمتگارچرته منع کیدل. د ۱۲ م اگست دشپی شپی په زرگونوخدایی

خدمتگار د پيښور، نوبنار، صوابي، هشنگر اود صوبي د گت گت نه راوچلیدل
 اگرچی حکومت اکثری لاری بندی کړی وی. تریفک یی بندکړی ووخوددغی
 باوجود په زرگونو» سرتیرو ځانونه چارسدی ته ورسول، «سحروختی چی
 خلکو اولیدل نودغازی گل بابا په جماعت مشین گڼونه لگیدلی وو. اودفرنټیرفورس
 ځوانان په ډیرلوی شمیرکښی د جماعت په احاطه دپاسه اوچاپیره ولاړوو. اوپه
 ټوپکواومشینونوی گوتی ایښی وی. دچارسدی ناکه بندی شوی وه. نه دننه نه
 څوک بهرته تللی شو او نه د بهره دننه راتلی شو. جلوس په بایره کښی دفصیح
 باچا په ځای کښی تیارشو اوفیصله یی اوکړه چی موزبه دجلسی دپاره مقرشوی
 ځای ته خامخاؤ. دغه وخت سالارامین جان خان چی دټولی صوبی سالاروو،
 دجلوس په سرکښی روان وو. جلوس دخقود ډیروالی په وجه په څلورو پنځولارود
 غازی گل بابا جماعت ته راروان شوخوچی جلوسونه دکلی نه راووتل اودجلسی
 ځای ته ورنزدی شونود فایر[اوربل] حکم اوشو. اوظالمانوداسی فایراوکړولکه
 دمړزو یی د سروجامو ځوانان او غورځول. جهنډه چی دچا په لاس کښی وه هغه
 ته به یی سپین ملنگ وی. هغه خو په اول پز شهید شو. خوجنډه یی پریوتوته پری
 نښو ده. اودغسی بی شمیره ځوانان پری شهیدان شو. عجیبه نظاره وه.

یوخواته توپی مشینونه

دپاکستان دواړه پوځونه

بل خواته قام خالی لاسونه

مقابلی ته می کتل حیرانید مه

مرگیه مه راځه درځمه»

پو ها ند جهانزیب نیاز د چارسدی خونړی پيښی ته داسی دوام
 ورکوي: میرمنو قرآن مجیدونه «په سرکړی وو. دجلوس سره سمی روانی وی، ډیری
 شهیدانی شوی، ډیری زخمی شوی. زموزدسبق یوملگری چی حمیدالله نوم یی
 وه، اود زرین اباد دنصرالله خان زوی ووهغه هم پکښی شهیدشو اوکویرژد ن کړی
 جینی ځنی پاتی شوه. گل دادا، مصلح الدین، نیازمحمد، بهاء الدین دوی
 ټولو ځان رارسولی وو. اودقبرونوشاته یی پناه اخیستی وه. زماموراو زمانگیالی
 خورتا جودمیدان په منځ کی ولاړی وی. مری یی راغونډول. اولوپتی به یی شلولی
 اوزخمیانوله به یی پری زخمونه تړل. ډیرمړی حکومت دچارسدی په سیند کی
 لاهوکړل اوورثاوله یی ورنه کړل. ماښام تیاره قیصه ختمه شوه. اود فرینټیرفورس

اوپولیس سپاهیان دخلکوپه کورونونوتل شروع شو. د یری سترداری یی بی ستره
 کړی. دکورکالی کنپولی کټونه یی مات کړل. نارینه به یی بر بند کړل. ختی به یی
 پری اوتپلی اوبیابه یی کورته په زوره ورد ننه کړل. د شمراود یزید ظلم
 دخلکوهرشو. اوڅه ورځی پس یی د چارسدی تحصیل ټول کلی جرمانه کړل.
 زموزکلی لس زره روپی جرم وو. [میا] جعفرشاه قیوم ته وییل چی داجرمانه هم
 ددغه یوکورنه واخله. داتول وړانی هم د دوی دی. نود رزرو جرمانه یی زما
 دوورونونه واخیسته اودی انصاف ته گوری چی زه په دغه ورځ په جیل کی ووم. او
 دپي ظالم حکومت زه هم پنځه سوه روپی جرم کړی وم. هغه یی زما دایداد نه
 وصول کړه. په هغه ورځو کبسی پنځه سوه روپی هم د یرلوی شی وو. اوبس یوځل
 بیاگرفتاری شروع شوی. هم په دغه ورځ یی سالارامین جان خان
 گرفتار کړواو پیښور ته یی نیغ راوست. زموزبارک ته یی رادننه کړو. هغه ټوله
 قیصه مونږته اوکړله. مونږ ټول په دی ظلم دیرخفه اودلگیرشو. خوڅه موکولی
 شوموزمظلومان وو. اوقیوم، جعفرشاو جناساحب ظالمان. (مخونه: ۱۳۸ - ۱۳۹)
 جهانزیب نیازپه جیل کی د دوستانوپه مشوره اواخلاقی بشری مرسته له جیل نه
 دیوی میاشتی لپاره خلاص شوچی په اسلامیة کالج کی خپل پاتی
 ازموینی (امتحانونه) بشپړی کړی، اوبیا بیرته جیل ته راشی. « زما دیند تقریباً دوه
 کاله برابریدل » (مخ ۱۶۳). د گلي گړی عبدالرحمن خان « هغه وخت داسمبلی
 ممبر اودجیلونومعاینه کوونکی مقررشوی و» کله چی جیل ته راغی ، زرین خان
 کاکا «دروازی له ورغی» اودجهانزیب نیازپه کیسه یی پوه کړ. « هغه فوراً
 کاغذراواخیست اوحکومت ته یی زما دپاره د یوی میاشتی پیرول
 ولیکل » (مخ ۱۶۴). جهانزیب نیاز داسلامیه کالج دمیدر دغت منشی لالا فضل کریم
 سره وکتل. لالا فضل کریم چی «دیربڼه سپری و» دجهانزیب نیازکیسه یی د کالج
 مدیر برادرتن ته بیان کړه. برادرتن چی انگریزو «مانه تپوس اوکروچی ته چیرته
 وی. ماورته وییل چی حکومت جیل ته بوتللی وم. وییل قتل دی کړی دی که څه بل
 څه. ماوییل چی هیڅ می نه دی کړی خوراته وایی چی پاکستان درنه یریزی. وییل
 داخوڅه خبره نه ده .... زما په کالج کی دی څه ندی کړی، حکومت زمانه تپوس
 قدری نه دی کړی نوڅنگه تاگرفتاروی. فوراً یی [وزیراعلی= چیف مینیستر] قیوم
 ته تلیفون وکړ.» (مخ ۱۶۶) داسلامیه کالج مدیر برادرتن « راته وییل چی
 ماوزیراعلی [قیوم] سره خبره کړی ده هغه ستا پیرول یوه بله میاشت هم زیات

کرو.» له پيرول نه مطلب د پوهيدونکي(محصل) معاش يا جيب خرڅ دی. قاييم شاه باچا چي داسمبلي ممبرو، دقيوم خان پيغام يي جهانزيب نيازته ورورساوه«چي جهانزيب ته اووايه چي ما اوويني نوماورسره سباسهرلس بجي وخت مقررکړي دی. ته ورشه شيرمحمدنومي سړي دی دادهغه پي- اي وو. هغه ته اووايه چي زه نن وزيراعلي صاحب راغوختي يم. هغه راته وييل چي ته جهانزيب نيازي ماوييل هاو. هغه دننه ورغي اوواپس راغي وييل يي ورځه. زه دننه ورغلم قيوم راته پاسيد. د يره مينه يي راسره اوکړه. بيایي راباندي چای اوڅکله. بيایي راته وييل چي داڅه معامله ده. زه دی پرنسپل [دکالچ مدير: برادرين] راپه مخه کړي يم.»

جهانزيب ورغبرگه کړه چې: «دابه تاسوته پته وي چي زمانده گي موتباه کړه. وييل ماخوستاننده گي نه ده تباه کړي. داخوته [ميا]جعفرشاه گرفتارکړي يي . پي- اي ته يي اووييل چي ورشه جعفرشاه ته اوازکړه اوورته اووايه چي دجهانزيب نيازفاييل راوړه. ميا صاحب فاييل په ترڅ کبني نيولي وواوراي اونيغ دهغه مخکبني ولاړوو. اوزه په کرسی کبني ناست ووم. سوچ مي کاوه چي څوک خپل ضميرخرڅ کړي دهغه به دغه حال وي. دا جعفرشاه چي به دباچاخان په خواکبني ناست وو. نوموزته به دزمری نه زيات بنکاریده. خوضميریي خرڅ کړي و. نو نن لکه نوکر دصوبي دوزيراعلي په مخکبني ولاړدی. قيوم ورته وييل چي هلکه دافاييل راکړه چي جهانزيب نيازته اوبنايم چي دی مانيولي دی اوکه تا. چي فاييل يي ماته اوبنود. نو ميا [جعفرشاه] صاحب پري په خپل لاس ليکلي وو. اگري هغه له انگريزي نه ورتله، خوکيدای شي په سکرټري يي ليکلي وي چي:

“Jehanzeb Niaz is more dangerous than A[bdul] Ghafar. He should be immediately arrested.”

قيوم وييل اودی کتل. ماوييل هوخومشروزيروخته يي نوته څه تحقيق نه کوي. چي داستودنټانو سره ظلم ولي کيزي. وييل باچا [ميا جعفر شاه] ورکړه جواب. باچاگونگ ولاړوو. هغه ته وييل ته څه. او ماته يي وييل چي مادرله پيرول يوه مياشت بل هم زيات کړو. اوانشاءالله په دغه مياشت کبني به دی د رهايي اړد راوشي. سبق ته مخه کړه.» (مخونه: ۱۷۰ - ۱۷۲) ميا جعفرشاه کاکاخيل دتعليم وزير واود بنودلويي جرگي (۲۱ جون ۱۹۴۷ زکال) پوري دکانگرس غړي و. د۱۹۴۵ پورې قيوم خان د کانگرس غړي و. قيوم خان اوميا جعفرشاه دواړه

دپاکستان په جوړیدلو سره دمسلم لیگ غړی شول.
دبی درباره ملی ژبی ملی شاعر ارواښاد محمد امین ملنگ جان په خپلوملی
نغموکی څه دپاسه پنځوس کالونو وړاندی ویلی وو:

وزیرمسید شوستری په جگړوکی

خانان دباچوردی کړی سیلونه په حجروکی

په رښتیاچی وزیراومسید دخپلودنگو غرونوگوربتان دی اودخپلواکی پښتنی روحیی
سیالان دی. وزیراومسید «رت» پښتانه دی او هیچاته «تپته» نه وایی. په شلمه
پیړی کی دهغوی غټ مشر ایپی فقیروچی په (۱۹۶۰ز) کال کی په حق ورسید. د
دغه میړنی پښتون په مشری وزیراومسید و انگریزانو او پاکستان په مقابل کی
تودپاخون غوره گڼلی و. د پیورنډ د تړون په ضد کلک وسله وال پاڅون په
(۱۸۹۷ز) کی دوزیرستان په مدخیلوکی پیل شو او بیاتیرا، مومندو، ملکنډ،
باچوراوچترال ته وغځیده.

د تاریخ په یو بل تیاره گوت به هم نوکې رڼا واچوم: عجب خان او کشر ورور یی
شهزاده خان دواړه غ(ازیان وو، او پلار او نیکونه یی هم غازیان تیر شوی وو.
دواړه غازیان وروپه په خټه د خیبر درې ادم خیل اپریدی وو، او د استوگنې
ځای یی د تیرا اخره «دره» ده چې د کوهات او پیښور په منځ کی پرته ده. د
واړه غازیان وروپه به د ژوند د تامین لپاره پکتیا ته (په تیره د منگلو سیمې ته)
د تجارت لپار تلل. محمد نادر خان د امان الله خان د جنرال په حیث پکتیا ته لاړ
چی هلته له ولس نه د خپلواکی په جگړه کی مرسته وغواړی. وروسته له مرکو او
جرگونه، منگلو نادرخان ته غازی عجب خان او غازی شهزاده خان ور په
گوته کړل چی د ولس د لښکر او د ټل په جنگی کلا بانډې دبرید مشری به
دغو دوه (۲) وروپو ته ور په غاړه کیږی. نادرخان ورسره دغه پریکړه ومنله.
ولس د غازی عجب خان اپریدی او غازی شهزاده خان اپریدی په لارښودنه او
مشری د ټل ښار محاصره کړ او ورپسې یی د ښار په دننه کې جنگی کلا او له
ښار نه بهر ریل سټیشن ونیول. پاچا امان الله خان په ۱۹۲۳ زیږ کی دواړه
غازیان (عجب خان اپریدی او شهزاده خان اپریدی) کابل ته راوغوښتل او ویی
نازول. د ایپی فقیر د مشری لاندې د وزیرستان میړنیانو هم په وانه کې په
انگریزانو کلک بریدونه وکړل او انگریز ښکیلاک گریپی په گوڼډو کړل. په دی ډول
انگریزان مجبور شول چې د کابل سره د سولې خبرې پیل کړی. په ختیزه جبهه

کی د مومندو د چکنور ملا، د مومندو او باجوړ تر منځ د ساپو په سیمه کې د حاجی صاحب ترنگزو، او په کونړونو کې د لوی خان میرزمان خان غزاگانو هم د انگریزانو د بنکیلاک زور اوبه کړ. د سرحد د پښتنو تودو پرخنگونو د انگریز بنکیلاک پزه په خاورو وسولوله او د افغانستان دیوی برخې (اوسني افغانستان) خپلواکۍ ته یې لار هواره کړه. د کشمیر سدوزی افغانان اوس هم ځانونه د افغانستان په نیواک او کړاو کې غمشریک ګڼي. له شاه شجاع، دوست محمد خان، شیر علي خان او عبد الرحمان خان نه نیولې تر نن پورې په مجموع کې د افغانستان عسکرو خپلواکي نه ګټلې ده او نه یې ساتلې ده، بلکې ولس (افغان ملت) ګټلې ده او ساتلې یې ده. د پښتونخوا افغانانو دومره میرانه لره چې انگریز په ګونډو کړي او د افغانستان د یوې برخې (اوسني افغانستان) خپلواکۍ ته لار هواره کړي.

په ۱۹۲۹ کې چې د پښتونخوا افغانان په دې خبر شول چې کلکاني حبیب الله (بچه سقاو) د امان الله خان د واکمنۍ په رانسکورولو پسې ملا تړلې ده، فوراً یې د افغانستان د مرستې لپاره «افغان هلال احمر» جوړ کړ. خو انگریزانو نه غوښتل چې د پښتونخوا افغانان دې خپله مرسته افغانستان ته ورسوي. باچا خان د مرستې ذکر شوې پروژه داسې توضیح کړې ده: «په دې طریقه خو زموږ ورورولي او قامولي قایمید له». ولس باچا خان او میا جعفر شاه موظف کړل چې د کویتې له لارې دې ځانونه کندهار ته ورسوي او هلته دې د امان الله خان سره وويني. دواړه په اورګارې کې جیکوب آباد ته ورسیدل، خو انگریزانو یې مخه ونیوله چې هلته لاړشي. کله چې باچا خان په مات زړه خپلې سیمې ته راوګرځید، خبر شو چې امان الله خان کویتې ته رار سیدلی و. باچا خان بیا د هند ښار بمبې ته لاړ او هلته یې د امان الله خان سره ولیدل او هیله یې ورنه وکړه چې که بیرته افغانستان ستون شي. خو امان الله خان «د افغانستان نه مایوسه شوی و.» باچا خان زیاتوي چې امان الله خان ورسره په پښتو غزیده. ولولۍ: باچا خان، زما ژوند او جدوجهد. د ۲۰۰۸ زیږیز چاپ

د افغانستان د نجات په جګړه کې محمد نادر شاه دوزیرستان له لارې (۱۹۲۹ زکال) افغانستان ته راننوت اود وزیرو، مسیدواودپکتیاوالوپه میرانه او د مفکر وزیر محمدگل مومند په لارښودنه یې دکابل تخت دکلکانی حبیب

الله(بچه سقاو) له گډوډی نه را خلاص کړ. له نن نه شپږ کالونه وړاندی د(۲۰۰۶ز) کال په سپټمبرکی د وزیرستان خلکو برتانوي پاکستان دیته اړکړچی دشمالی وزیرستان په میرامشاه کې ورسره تړون لاسلیک کړی. د پاکستان له خوادغه رسمی تړون یوځل بیانبیسی چی دپیورنډکرنه باطله ده. دشوروی یرغل پرضد په جهادکی خود پیورنډ لیکه بڼی بڼی شوه اوټوله نړی یی په ماهیت پوه شوه. که د پیورنډ لیکه شته وای، دتاریخ بی ننگان(شوروی پوځونه) به څنگه له حیرتان پل نه سرټیټی وتلی وای؟! دپیورنډلیکه دومره سپیره ده چی پخپله مارتیمرپیورنډهم پری شکمن دی چی بین المللی پوله به وی. پیورنډ په دی پوهیده چی اوبه په پانگ نه بیلیزی. د پیورنډ د نا چلې او سپیری لیکي په اوزدو کې د پښتون ولس غورځنگونو دشوروی اتحادامپراتوری رانسکوره کړه، د برلین دیوال یی ړنگ کړ، له ویشل شوی جرمنی نه یی یوجرمن ملت جوړکړ، اود ختیزې اروپاملتونوته یی د خپلواکی سندره ورزده کړه. خو له دی سره جوخت»د تمدونونود ټکر« خبره راووتله (دتمدونونودټکر لپاره ولولی: زیرک یار، دنوی سیاست الجبره، ۱۹۸۹ - ۲۰۰۵ زیز کال. خپرندوی: د پښتنی کولتوردی اوپراختیاټولنه - جرمني . چاپ ځای: دانش خپرونودی ټولنه، پېښور، ۲۰۰۶زکال، مخونه: ۶۰ - ۸۷). اوس د پیورنډ په سپیره لیکي پسی د امریکې او د ناټو وسله وال ځواکونه ورغلی دی- بې له دې چې په ۱۹ او ۲۰ پیری کې یی د سترې برتانیې له ماتو او په دې وروستیو کې د خپل تیر سترغلیم (پخواني شوروي اتحاد) له تینښتې او ورپسې نابودی نه یی په افغانستان کې زده کړه کړې وي. تیز فکري افغان شاعر عبد الروف رفیقي د شوروي اتحاد برخه لیک داسې راپیژندلی دی:

د هر قبرسرتنه جگی تیزې تورې

دلته مردقبرلاس راباسی جنگ کړي

میرویس خان او احمد شاه یی پس له مرگه

لاگیا دي دافغان په نامه ننگ کړي

په خپل دغه شعرکی عبدالروف رفیقي هغه لیک انځورکړی دی چی یو شوروي عسکر پرې خپله میرمن په غوزوهلی وه.

(اتم)

جناح د پاکستان پلار او چرچل بی تره

محمدعلی جناح چی اصلاً د بمبئی په اسماعیلی شیعہ مذهب پوری تړلی و، د مسلیم لیگ گوند مشر شو. د بنود لوی جرگی له پریکړی نه یوه اونۍ وروسته د (۱۹۴۷ زکال) د جون په ۲۸ مه نیټه محمدعلی له ډهلی نه د استعماری سرحدی صوبی پښتانه په غوزونو وهل چی باید «لومړی مسلمانان اوبیاپتانان» وی. که بناغلی محمدعلی جناح په تاریخ پوهیدلای، دغسی بی خونده خبره به یی نه وای کړای. هغه ډانگی چی انگریزانوبه پری پښتانه وهل، د پاکستان جنده ورنه جوړه شوه. جناح زیاته کړه چی که

صوبه سرحد د پاکستان په قانون سازه جرگه (اسمبلی) کی گډون ونکړی ،
«فاجعوي تقدیر» په برخه شی . د اقتباسونولپاره ولولی تازه چاپ شوی
(ډیزاستیرس فیت) به یی
کتاب

Axel von Tunzelmann, Indian Summer. New York: Henry Holt,
2007, p.352, footnote # 36.

په برتانوی هندکی ملی خوځښت زورمیندلی و، اوله دی امله انگریزانو دیواسلامی پاتک اچولوته اړتیا لرله. دغه اړتیا په برتانوی هندکی په یوه اسلامی خوځښت ډکیدلی شوه. په

جنوبی افریقای کی د برتانویانو پرضد بورانو پاڅون وکړ (۱۸۹۶ - ۱۹۰۲ زکال)؛ پښتنو د پیورنډ په سرحد پسې وسله وال پاڅون پیل کړ (۱۸۹۷ تر ۱۸۹۸). په (۱۹۰۵ زکال) کی آسیایی ملت جاپان اروپایی قدرت روسیې ته ماتې ورکړه. په همدغه کال (۱۹۰۵ زکال) کی بنگال وویشل شو. په افغانستان کی هم دملی مفکوری لپاره ورشو جوړه شوه، اومحمود طرزی اونور ملت گر افغانان یوبل ته دملی ټولنی په جوړولو کی نزدی شول. دغو پښنود برتانوی هند په لوړو هندی طبقو کی ملی شعور لاپسی غښتلی کړ. د برتانوی هند وایسرا سردار مینټو (۱۹۰۵ تر ۱۹۱۰) د هندی چارو وزیر سردار مورلی (۱۹۰۹ تر ۱۹۱۰) ته ولیکل چی په هندکی دی «د شهزاده گانوجرگه» جوړه شی. په زیږ کال ۱۹۰۶ کی دعلی گرد کالیج مد یرار کوبالډ (۱۹۰۵ - ۱۹۱۰) دمسلمانانومشران دپته وهڅول چی د وایسرا سردار مینټوسره دی وگوری او هغه

ته دی د اقلیت په خیرخپله اند یبښنه څرگنده کړی. د (۱۹۰۶ز) کال د اکتوبر په لومړی ورځ وایسرا سردارمینتوته دمسلمانانو یوه پلگی ورغله. دغه استازی پلگی له «اشرافو، جاگیردارانو، [د برتانویانو له] تعلقدارانو، قانون پوهانو، زمیندارانو، تاجرانو او نورو» نه جوړه شوی وه او مشرایی اسماعیلی - شیعه مذهبی اغاخان (۱۸۷۵ - ۱۹۵۸) وچی انگریزانوته د پیروفادارو. وایسرا لار د مینتودغی استازی پلگی ته وویل چی د عامه انتخاباتو له مخی هره استازولی (ریپریزینتیشن) ناکامه ده، خوداچی دگروپونو دینی عقیدې اورواج ته پام وکړی. له دینه دری میاشتی وروسته دهمدغه کال (۱۹۰۶ز) د دېسمبر په دیرشمه (۳۰) نیټه د نواب وقارالملک په مشرۍ د مسلم لیگ گوند جوړشو. وینسټن چرچل چی د دوهمی نړیوالی جگری په مهال د برتانیی لومړی وزیر یانی صدراعظم (۱۹۴۰ - ۱۹۴۵) و، د برتانیی دگتولپاره یی د پاکستان په جوړولو کی لاس لاره. نزدی یوه میاشت وړاندی د (۲۰۰۷ز) کال په اگست کی یو کتاب راووت چی په هندکی د برتانوی امپراتوری د ورستیومیاشتوپه پینو راخرخی: الیکس فون تانزلن ، هندی اوږی: دیوی امپراتوری دپای پت تاریخ، نیویارک، هینری اند هولټ، ۲۰۰۷ :

Alex von Tunzelmann, Indian Summer: The Secret History of the End of an Empire. New York: Henry and Holt, 2007.

د لته د بیورلی نیکولز کتاب ته گوته نیول شوی ده چی په (کلکه محافظه کاره) ژبه لیکل شوی و

(Beverly Nichols, Verdict on India)

دغه کتاب چی په وینسټن چرچل یی اغیزا چولی و، استدلال یی الیکس فون تانزلن داسی رالند کړی دی: برتانیه له هند نه وتلی نشی، خوداچی» دمسلمانانولپاره یی یوجلاهیواد» جوړکړی وی. الیکس فون تانزلن دوینسټن چرچل له خولی کازی

” I [Churchill] agree with the book [Verdict on India] and also with its conclusion – Pakistan”

یانی وینسټن چرچل دبیورلی نیکولز د ذکرشوی کتاب اودهغه دپایلی یانی پاکستان سره توافق لاره. د چرچل ددی اقتباس سره جوخت، الیکس فون تانزلن زیاتوی چی له پاکستان نه د چرچل «څرگند ملاتړ» په دې کی «اغیزمن» شو چی په نړی کی «لومړی نوی [مادرن] اسلامی دولت خلق شی» اودهند د

یووالی» وروستنی هیللی ویجاری شی».

”Churchill`s vocal support of Pakistan would be instrumental in creating the world first modern Islamic state and in sabotaging any last hopes of Indian unity.”(pp.126 – 127).

یومخ وروسته الیکس فون تانزلن لیکلی چی محمدعلی جناح د (۱۹۴۶ز) کال په پ یسمبرکی په لندن کی وینستین چرچل ته ډیرنژدی شو. محمد علی جناح به خپل لیکونه چرچل ته په مخفی نوم، یانی د (میرمن الیزابیت گیلیات) په نوم لیزل. چرچل ورته دمیرمن گیلیات نوم ورکړی و چی « د چرچل منشی وه.» الیکس فون تانزلن زیاتوی چی

« که جناح ته دپاکستان دپلارپه سترگه کتل کیزی، چرچل باید د پاکستان د تره مقام ولری، اوله دی امله باید د سیاسی اسلام په راژوندی کیدلوکی دیوی مهمی څیری مقام ولری.»

”... Churchill must qualify as its uncle, and therefore, as a pivotal figure in the resurgence of political Islam.” (p.128).
د (۱۹۱۷ز) کال په نومبرکی د برتانیی د بهرنیوچارووزیر ارتر بلفور د خپل حکومت دریخ

وینود چی په فلسطین کی به د یهودانو د «ملی هیواد» د جوړولوملاترکوی. نژدی څلورکاله وروسته د بلفورپه کورکی په خصوصی غونډه کی د برتانیی ستروزی (صدراعظم) لویید جورج اوبلفورپه برتانیه کی د صیهونستانوویوکلک اوسروال شخصیت ډاکترخایم وایڅمن ته ډاډ ورکړ چی هغوی دواړه په پای کی (ایوینچوالی) دیهودی دولت پلویان وو. کله چی په

فلسطین کی د صیهونستانو دوسلودقاچاق خبره راپورته شوه، دهغه مهال د برتانیی دمستعمرووزیروینستین چرچل دا کترخایم وایڅمن ته «سترگه ووهله» چی فلسطین ته دقاچاقی وسلوراوړل «موزته پروانلری، خوگریزی پری مه»

” We won`t mind, but don`t speak of it.” Quoted by Margaret MacMillan, Paris 1919: Six Months That Changed the World. New York: Random House, 2001, p.425.

د دی کتاب لیکواله مارگریت مکملین د برتانیی دستروزیرو لویید جورج (۱۹۱۹ - ۱۹۲۲)

کروسی اوپه تورانتوپوهنتون کی دتاریخ پوهانده ده. دلته وینوچی دبرتانیی امپراتوری یو ځای مسلمانان په هند یانوپسی راپورته کوی اوبل ځای یهودان په مسلمانانوپسی.

مسلم لیگ په (۱۹۲۰ز) کال کی دخدایی خدمتگارخوځښت سره همکاری رد کړه. دلیل یی داوچی د خدایی خدمتگارخوځښت دانگریزانوپه ضدو، خوانگریزان دمسلم لیگ په ملاتړکی وو. ولولی: باچاخان، زماژوند اومبارزه، کابل ۱۳۵۳لمریزکال(۱۹۷۴ز)، مخونه (۱۰۵-۱۰۶). محمدعلی جناح فکرنه کاوه چی په برتانوی هند کی له دوه سیالانوله منځه به یوځان «اینډیا» ونوموی. خوکلہ چی د برتانیی وروستنی وایسرا ماونتبتین ورته وویل چی نهرو او کانگرس د خپل هیواد لپاره د اینډیا نوم غوره کړی دی، دماونت بیتن له خولی جناح «عصبانی»(فیوریس)شو. په دغه نوم کی دهند د نیمی وچی اهمیت اولومړی والی (پرایمسی) غلی شوی و. داهغه څه ووچی پاکستان یی دمنلووس نه لاره. تاریخپوه جان کیی لیکي چی د (اینډیا) په نوم کی یوتاریخی نزاکت غلی شوی دی: اینډیاځانله اصلا هغی سیمې ته ویل کیدله چی د «اینډوس» (اباسیند) په خوا کې پلنه شوې ده. یانې «د اینډیا نوم د اینډوس [اباسیند] سره خپلوی لری.»

”... with which the word is cognate”

داهغه سیمه ده چی له اوسنی هند نه په غټه کچه په بهرکی پرته ده، خو په غټه کچه داوسنی پاکستان په دننه کی. د برتانوی هندپه ویشلوسره نه یواځی داچی دهند دری زره کلن زوړ تمدن (هاراپان) داوسنی پاکستان په خاوره کی میلمه شو، بلکه اوسنی هندته دټول هند د

اسلامی تمدن خورانبکلی ابادی ورورسیدلی. په دی ډول یوبل له تمدنی هویت اوویارنه وشړل شول. ولولی مورخ جان کی

John Keay, India: A History. New Yew York: Grove Press, 2000, pp.56 - 57

جواهرلعل نهرو د خپل نوي هیواد نوم د «اینډوس» (اباسیند) سره له گډ هویت نه

راوویست او په دی ډول یی پاکستان له تاریخی هویتی چینی نه محروم کړ. اوس نوپوښتنه داده چی پاکستان څه ته وایی؟ د پاکستان نوم دمسلم لیگ دلاهورپه

پریکره یانی په (لاهور ریزولوشن ، ۱۹۴۰
د مارچ میاشت) کی نه دی یادشوی. تردغه مهاله دپاکستان نوم «یواکاپمیک
تخیل» و

(اکادیمیک فیکشن)

له نن اته اويا (۷۸) کالونه وړاندی په (۱۹۳۱ز) کال کی دبرتانیی په کمبرج
پوهنتون کی

مسلمانانو دیوغت اسلامی دولت دجوړولوتصورانخوړکړ. دغه سترهيواد به له پیرو
سیمواوهيوادونونه جوړیزی اودهری سیمی یا هیواد دنوم لومړی توری به دنوم
ترکیب (اکرونیم) جوړوی، خوله بلوچستان نه به پکی وروستنی توری (ن)
راخیستل کیزی

**P(unjab), A(fghnia= North- West Frontier Province), K(ashmir),
I(ran), S(ind), T(urkharistan), A(fghanistan),
(Baluchista)N=PAKISTAN**

په دغه نوم کی د بنگال (ب) ورکه شوی ده. پاکستان یانی د پاکانو هیواد په
روحانی دینی

لحاظ دنگهو (پیور) او پاکانو(کلین) هیواد دی

pure and clean

د بنگال دنوم استازی توری دپاکستان په ترکیبی نوم کی نه وه راغلی، خوبیا هم د
پاک اونگه

په ماناکی شامل و. ولولی

Keay, ibid., p.496

ختیزبنگال د(۱۹۷۱ز) کال په دسمبرکی دمجیب الرحمن په مشری اودهندپه
مرسته په بنگلادیش(دبنگالیانو هیواد) واوښت.

دختیزپاکستان اولویدیزپاکستان نومونه پای ته ورسیدل، اوپه دی ډول له
ختیزپاکستان نه بنگلادیش راووت، اوله لوید یزپاکستان نه پخپله اوسنی بونډی
خونگه او پاک پاکستان.

محمدعلی جناح چی دپاکستان دگورنرجنرل دمقام لپاره ومنل شو، وینستین
چرچل پری خوښ شو. «هغه په جناح اعتمادلاره چی پاکستان په یوه داسی
لاروچلوی چی دبرتانیی گټی به تأمین کړی»

Winston Churchill “trusted Jinnah to run it [Pakistan] in a way that would serve British interests” Alex von Tunzelmann, 2007, p. 180

(نهم):

«هندوستان هند و هندوستان مسلمان» (امیر عبد الرحمان)

له امیر عبد الرحمن خان نه اود پښتونخوا له یوه وتلی مشرافضل خان لالا نه واوری. د پیورنډ د ترون په هد ف او عملیاتی الفاظوکی ابهام لیدل کیژی. دغه ترون دانگریزانوله خواد زوراچولواو بډوورکولوله لاری په افغانستان ورتپل شوی دی (مالی مرسته یی له دولس لکو روپونه اتلس لکه روپوته جگه کره). پخپله پیورنډ اقرار کړی دی چی: «دهندپه خواکی شامل قومونه باید دغسی ونه گڼل شی چی هغوی دننه دبرتانیی په منطقه کی دی»، بلکه پیورنډ زیاتوی چی هغوی به «یواخی په تخنیک کی لحاظ زموز ترنفوذ لاندی وی.» ددی اقتباس لپاره ولولی دتاریخ پوه ډاکتر محمد حسن کاکر لیکنه: «د پیورنډ توافق لیک باید د پیردمخه باطل اعلام شوی وای» (لپه، دخرک مدنی او کلتوری ټولنی دری میاشتنی خپرونه، پرله پسې شپږمه گڼه، ژمی ۱۳۸۵ لمریز، جنوری - مارچ ۲۰۰۷ زکال، مخونه: ۷ - ۹). لاتراوسه چاد پیورنډ د ترون داسی فارسی یا انگریزی اصلی متن نه دی بنودلی چی امیر عبد الرحمن او پیورنډ دواړوبه په گډه لاسلیک کړی وی (همدغه لیکنه). داسی بریښی چی امیر عبد الرحمن د سرحدی لیکنی نقشه نه ده لاسلیک کړی، بلکی

«سریی خوځولی» دی. نوموړی په بیلا بیلو دلیلونو او بهانود لیکنی دغځولو عملیه نیمگری اوناچله پریښی ده. دبرتانیی هند حکومت امیر عبد الرحمن خان ته ولیکل چی د سرحدی پولی د ټاکلو لپاره دی هییت وټاکی. عبد الرحمن خان ورغبرگه کره چی که دغه موضوع د دینی عالمانو او قومی مشرانوله نظره تیره کړی، د برتانیی پرضد جنگ ته به راوپاریزی. د افغانستان پخوانی دیپلومات او په جرمنی کی د (عقاب اریانا) مجلی چلونکی محمد سرور رڼا د ن کرشوی یاداشت کوپی د افغانستان دبهرنیو چارو په وزارت کی لوستلی ده. امیر عبد الرحمن خان ددغه یادداشت په څټ باندي خپلو «وروستنیانو» ته په خپله ژبه کی دموضوع جریان داسی بیانوی:

« بخلف من، تا آخرین روزیکه زنده باشم در مورد تعیین حدود سرحدات افغانستان

باهند برتانوی یک قدم پیش نمیروم وهمچنین میگذارم ونامه های انهاراجواب میگویم که جبری وتحمیلی بودن این قرارداد ثابت باشد، امید دارم فرزندانم که در آینده روی کارمی آیندبتواند انقدرقدرت تهیه کنندکه ازحق خوددفاع وبه قرارداد شایسته حدودافغانستان راتعین کنند.» عبد الرحمان زیاتوی چپی:«... من فکرمی کنم درآینده قریب مردم هند ومسلمانان بیدارشده ازحق ازادی خودها دفاع کنند وبه احتمال قوی د وهندوستان بوجود خواهدآمد. هندوستان هند و هندوستان مسلمانان. هند مسلمانان باکشورماهم سرحد وشاید باعث دردمردم وطن وفرزندانم شود.»

محمدسروررنا «بنام خالقی که فرمودشمارابه نژادوقومیت نه، به عبادت وکرامت ترجیح میدهم» (لپه، پرله پسی شپزمه گپه، د ۱۳۸۵ لمریزم، جنوری - مارچ ۲۰۰۷ ز، مخونه

(۶۴ - ۷۴). محمدسرور رنا چپی دامیرعبدالرحمن دغه یادونه ولیدله «معجزه امیر عبد الرحمان» یی ونوموله. دافغانستان دهغه مهال دبهرنیوچارووزیرسردار محمدنعیم (۱۹۵۳ تر ۱۹۶۳) ته یی چی ونبودله، هغه هم له «دری حلی» لوستنی نه وروسته «معجزه امیرعبدارحمان خان» وگپله. طالبانو(سپتمبر ۱۹۹۶ - نومبر ۲۰۰۱) دپاکستان سره نزدی اریکی لرلی.خوهغوی نه یواخی داچی دپیورنډکرنه یی دپاکستان سره ونه منله، بلکه هڅه یی وکړه چی په سرحدی سیموکی دافغانستان مټ قوی کړی. دبیلگی په پول: پاکستان غوښتل چی دمومندوپه ایجنسی کی خلکوته پیژاندپانې(دهویت کارتونه) ورکړی. له افغانستان نه دجگ پوروطالبانویوه پنځه نوی(۹۵) کسيزه وسله واله پله د مومندوايجنسی ته لاره چی دافغانستان داخله وزیر هم پکی شامل و. هلته یی تودهرکلی وشو، خوطالبان خويزومومندوته په غصه ووچی ولی یی د پاکستان دهویت کارتونه تن ایبسی و.دخويزومومندود یوه ملک له خولی، یوطالب هغوی ته د چای څښلوپه مهال وویل چی: «دازموږخاوره ده. موږبه درته [دهویت] کارتونه درکړو.»

”This is our land. We will give you the (identity) cards.”

په دغه غونډه کی [د مومندو د کوداخیلو د امین ملک حوی] ملک فضل منان هم حاضر وه چی پخوا د پاکستان دملی اسمبلی غړی و. په دغه عمل سره طالبانویوه صوبه سرحد بانندی دافغانستان دعوه ژوندی وساتله. ولولی دپاکترروښان لیکنه

«زه دسکول[ښوونځی] له وخته په دی ذهن یم اوداسیاسی مفکوره می ده چی پښتانه شته اوقام نشته. قام په ۱۸۹۳ کال کی انگریزانو ویشلی دی، دهغه خاوره یی تقسیم کړی ده....

لراوبرچی زه اورم ماته تری پیردرد رارسیزی اوددی نه دامعلومیزی چی موزپه لاشعوری توگه دغاصب هغه عمل منو.

په افغانانو(پښتنو) کی لراوبرنشته. اوس هم زه تاسوته وایم چی پښتون یوقومی وحدت و، یو قومی وحدت دی اویوقومی وحدت به په خپله ترلاسه کوی. دازمایقین دی حکه چی دایی فطری حق دی، دایی قانونی حق دی، داتقسیم نورداسی نشی پاتی کیدای، داقوم به سره یوکیزی، حکه دایوواحد قوم دی.

په ۱۸۹۳ کال کی انگریزانو موزله خپله اصلی کورافغانستان نه بهرکړو، په یوه حصه باندی یی دانوم «افغانستان» پریښود اونوری دری توکری یی حنی وشلولی اوپه هغی باندی یی داسی نوی نومونه کښیښودل چی له هغه زاړه نوم سره یی هیخ رابطه نه وه، حکه هغوی غوښتل چی داجذبه پاتی نشی اوخته شی.....

نوماد پارلمان په اولنی تقریرکی صوبی ته پښتونخواوویله نودقومی اسمبلی سپیکر(ویاند) چی هغه په خپله پښتون و، ترین و، دایوب خان زوی گوهرایوب و، زه یی منع کړم، هغه وویل چی په پاکستان کی دپښتونخواپه نوم هیخ حای نشته، نودغه وخت ماپه اسمبلی کی په استحصال باندی خبره کوله.....

ماویل چی زه په استحصال خبره کوم نوددی نه زیات استحصال شته چی زه پښتون یم زه خپل تشخص غواړم اوتاسی وایی چی نه! ستاسی خپله پیژندگلوی اوتشخص نشته....

نوبیاسپیکرماته وویل چی ته یی ویلی شی خودخپل پارټی اوگونده طرفه نه.... وردگ صیب! زموزدافغانستان دپارلمان یوغری زموزداپریدویوملگری ته ویلی وچی که دلته کی تاسی پوره غورحنگ جورکری اود وحدت خبره کوی نوصحی ده اوکه پوره غورحنگ نه وی نودایباموزته تاوان دی.

نوزه دغوورونوته داسی وایم چی تاسی چی د پیورنډ دکریښی خبره کوی نوپه داسی اندازکی یی کوی لکه په موزچی دیراحسان کوی لکه دوی چی د دی نه د سره خبرنه وی داپه موز احسان نه دی داعمل انگریزدتول پښتون(افغان) سره کړی دی اوقامی وحدت یوازی د لاندی پښتومسله نه ده بلکی د پیورنډکریښی پوره قام ویشلی دی، دایوقامی مسله ده، دا یقیناً یوغورحنگ غواړی خوددی

دامطلب هیڅکله نه دی چی گنی دغه غورځنگ به دلته جوړیږی او فقط موزبه ورته وده ورکوو. دادپورته افغانانوهم وظیفه ده چی خپل سیاسی رول ولوبوی او حامدکرزی صیب اونورو ټولوته دا خبره کوم چی که په ویزه باندی پښتانه افغانستان ته حی نوبیاخوپه غیری شعوری توگه موزدغه استعماری کرښه خپل سرحدو ټاکه. کم از کم افغانانوته خوباید د پاسپورټ اودویزی ضرورت نه وی لکه څنگه چی دانگریزانوپه وخت کی نه و. خدای دی وکړی چی دوی زماپه خبرو پوهیدلی وی....

وردک: قدرمنه مشره داسی می اوریدلی دی کله چی تاسوننگرهار او کابل ته تشریف وړی ووپه ویزه تللی وی، دارښتیاده چی خپل وطن ته په ویزه تللی وی؟ **خان لالا:** وردک صیب! ماپه جلال ابادکی په خپله ویناکی وویل چی ماته پیرلوی افسوس دی چی زما دادویم واردی چی خپل ملک او وطن افغانستان ته زه په ویزه راغلی یم. ددی نه مخکی زه دانگریزانوپه وخت کی هم راغلی وم په هغه وخت کی زه په ویزه نه یم راغلی. زه افغان یم او افغانستان چی زه یی خپل کورگنم چی هغی ته زه په ویزه راخم نود هغی خو دا ښکاره او صفا مطلب دی چی زه دا حق نه لرم چی افغانستان ته خپل کور ووايم

ښاغلي محمد اصف وردک دغه مرکه په جرمنی کی د افضل خان لاسره دزیزکال ۲۰۰۷ دجون په دوهمه اونی کی کړی وه چی دلمریزکال ۱۳۸۶ دغبرگولی او د سپوږمیزکال ۱۴۴۸ دجمادی الاول سره سمون خوری. محمد اصف وردک ددغی ارزښتمنی مرکی ټول متن په لپه نومی مجله کی خپورکړی دی: لپه، دڅرک مدنی او کلتوری ټولنی دری میاشتنی خپرونه، پرله پسې گڼه اومه او اومه، ۱۳۸۶ لمریزپسرلی اووړی، ۲۰۰۷.

د مرکی سرلیک دادی: « خپل ملک او وطن افغانستان ته په ویزه راغلی یم»، مخونه: ۳۹ تر ۵۲ اومخ ۶۱

زه له منلی محمد اصف وردک نه پیره مننه کوم چی ماته یی ددغی درنی مرکی داستعمالولو اجازه راکړه. ډاکټر زیزک یار (۲۵ اکتوبر ۲۰۰۷، لړم ۱۴، ۱۳۸۶ لمریز)

(۱۰)

د مارتیمر دیورند تقلب

د برتانوي هند او بلوڅستان تر منځ موافقو برتانوي هند ته د دې اجازه نه وه ورکړې چې بې د بلوڅو مشرانو له اجازې نه دې د بلوڅستان پولې په نښه (تعین) کړي. په حقیقت کې د پيورند توافقنامه درې اړخیزه وه: افغانستان، برتانوي هند، او بلوڅستان. له دې امله باید د پيورند موافقه نامه د دغو درې اړخونو له خوا لاسلیک شوې وای. خو بالعمل دغه موافقه نامه د دوه اړخونو د مسؤلانو (پاچا عبدالرحمان خان او انگریز مارٹیمر پيورند) تر منځ د مراوېډې لاندې نیول شوې وه. له دې لارې برتانوي هند قصداً بلوڅستان د توافقنامه له جريان نه محروم وساته او هم مهال يې افغانستان هم له دغه چل نه غافل وساته. دغه حقوقي عیب د پيورند په واسطه رامنځته شوی و. د دغې حقوقي تګلې له مخې ویلی شو چې د پيورند توافقنامه د هغې د لیکلو د تکمیل سره هممهال خپل حقوقي اعتبار بايللی و. په بله وینا، پخپله پيورند د خپلې نګر شوې دسیسې له لارې خپله توافقنامه د هغې د لیکلو سره جوخت پخپل لاس ناچله کړې وه. ښایي د برتانوي هند استازي مارٹیمر پيورند به د افغانستان واکمن عبدالرحمان خان تیر ویستلی وي چې بلوڅستان د برتانوي هند یوه برخه وه او له دې امله يې د موافقه نامه په معامله کې گډون ته اړتیا نه وه. افغانان او بلوڅان باید له دغه تقلب او استعماري پریرو (دسیسو) نه زده کړه وکړي! ولولئ

Zirakyar, Ugly Scars of Colonialism, op. cit.

پایله

د پيورند د تړون په هدف او عملیاتي الفاظو کې ابهام لیدل کیږي. دغه موافقه نامه د برتانوي استعمار د تحمیل او تقلب له لارې رامنځته شوې وه او بلوڅان او افغانان پکې له یو بله غافل ساتل شوي وو. هرڅومره چې د پښتونخوا په سیمو کې د وګړو شمیر زیاتېږي، هغومره هلته اقتصادي او بشري - کولتوري راشه درشه ارتيزي او حتمي کیږي. هرڅومره چې هلته اقتصادي او بشري - کولتوري راشه درشه لاسی ټینګیږي او هرڅومره چې د پيورند مبهم تړون زړیږي، هغومره خپل په خپله ورستیږي او هغومره د پښتونخوا د برخه لیک په اړوند کې د افغانستان حقوقي، سیاسي او کولتوري دریغ غښتلی کیږي -- په دې شرط چې په افغانستان کې خپلواکه، ملي او مرکزي واکمني برلاسی

شوی وي او په اقتصادي، سياسي، مدني او کلتوري لحاظ پکې داسې پرمختگونه رامنځته شوي وي چې د کوزې خوا د افغانانو لپاره د لا زيات وياړ وړ وي. ورپسې اولېرې دتل لپاره لمرنشي پټولې. د حقوقوپوه ډاکټرعثمان روستارتره کې وينا روغه ده چې :
«په اوس وخت کې افغانستان د يوه تمثيلي، ملي مرکزي حکومت د درلودلوڅخه بې برخې دی. اوسنی افغانی حکومت چې دبهرنيانوله خواساتل کيزی دهیڅ يوې ملي مسالی اوپه ځانگړی توگه د پيورنډ دموافقه ليک په موضوع باندی دهیچاسره د معاملی ديوارخ په توگه دريځ نيولی نشی. اوس وخت افغانستان د نړيوال ايتلاف ترحت الحمايگی لاندی دی او دباندنی خپلواکی او ملی سياست څخه بې برخې گڼل کيزی». د پيورنډ د ژوری اومندلی حقوقی ارزونی لپاره ولولې: ډاکټرعثمان روستار تره کې «د پيورنډ د موافقه ليک حقوقی ارزونه» (لپه، شپږمه پرله پسې گڼه، جنوری - مارچ ۲۰۰۷، مخونه ۱۰ څخه تر ۱۵)

پاکستان په ۲۰۱۰ زيز کې مجبور شو چې افغانان پريزدي چې برتانوي استعماری لکی غوڅه کړی اود «صوبه سرحد» استعماري نوم په خيبر- پښتو نخوا وروې. پنځه شپيته(۶۵) کالونه وړاندی په زيزکال ۱۹۴۷کی جواهرلال نهرو اود کانگرس گوند د پښتنوسره ناځواني وکړه اودهغه دويش په منلوسره يی پښتانه په نيمه لارکی برتانوي پاکستان ته پريښودل. د افغانستان پاچاعبدالرحمان خان دنولسمی زيزی پيری په پای کې د برتانوی هند ويش انځورکړی و:

«هندوستان هند وهندوستان مسلمانان». هندوستان هند اوس دپښتونخوا اخلاقی پوروی دی اوبایدخپل پورادا کړی. باچاخان په خپل ژوند ليک «زماژوند اوجدوجهد» کې د «کانگرس بيوفايی» داسې ډانډ س کړی ده:
«کانگرس خودپيرنگيانوسره دشپيتوکالوراسی دازادی اخیستلودپاره په جدوجهد لگياو، خو انگريزانورته پوره ازادی څه چې نيمگړی ازادی هم نه ورکوله، مگرکله چې پښتانه ور سره په دغه جنگ کې ملگری شول اوپښتنوپه کيسه خوانی، ټکر، اتمانزو، کوهات هاتی خيلو اوميرويس کې قربانی ورکړی اودغه شان زموزدقبایلی علاقی غيرتی پښتنودی پښتنوسره د هندوستان دازادی په لاره کې

غزاگانی وکری، دانگریزانوتوپونواوتینکونوته یی خپلی سینی پال کړی اوددوی
مخی ته لکه دغر ودریدل نودانگریزانوهله د هندوستان ازادی ته غاړه
کښیښوده..... مگرچی وخت راغی نوبیاموزسره دشوو وعدوهیڅ خیال ونه ساتلی
شو، زمونږ د مستقبل په هکله هیڅ پوښتنه ونه شوه. بلکی د پاکستان اوهندوستان
دیوځای کیدوريفرنډم راباندی په زورراوتپلی شواوزموزپه سردغه لویه
سوداوشوه.....

مونږته به پیرنگیانوویل چی دکانگرس ملگریا پریزدی نوموزچی هندوستان له څه
ورکوود هغی نه زیات به تاسوله درکړو، لیکن مونږکانگرس پری نه ښود خودوی
مونږپرینبودو، د پیرافسوس خبره خوداده چی مونږدوی سره څه وکړل اودوی
راسره څه وکړل؟.....

دسردارپتیل اوراجه گوپال اچاریه نه خوزماگیله نشته، زماگیله د جواهرلال
نهرواوگانندی چی نه کیزی چی هغوی هم په دی معامله ورسره اتفاق وکړو،
دکانگرس لیډرانوویل چی اوس داسی حالات راپیداشوی دی، چی بله لارنشته،
نوزه وایم دا حالات چاراپیدا کړل؟ دا حالات خودوی راپیدا کړل، که دوی هندوستان
تقسیم کړی نه وی نودهندوستان اوهندومسلمان دا دومره تباهی اوبربادی به نه
وی شوی.....

بل طرف ته تاسوکانگرس ته وگوری چی دهندوستان په هندواومسلمان کی
څومره نفرت پیدا کړواوڅومره تشد دی وکړو، خوحقیقت دادی چی عدم تشد د
دهغوی پالیسی وه اوزموز عقیده وه او ده!!

مونږخو ازادشوی وواوپیرنگیان زمونږدملکه تلونکی وو، خودلارپ مونږ بیتن
اوسردارپتیل په سازش دغلاموغلانمان شوو، زه په دی خبره دومره خپه نه یم، ځکه
چی که پښتون پښتون شی نودی څوک غلام کولای نشی، خو خپه په دی یم چی
دخدایی خدمتگاری هغه تحریک چی په پیروخوارو، مصیبتونو،
تکلیفونواوقربانوجورشوی وو، هغه یی تس نس کړواوچور شوی انتظام یی ورله
خراب اوگپوږ کړو.»

د زړه په باغ می زلی وشوه

بویه چی بیا سپرلی راځی سپری گلونه

عبدالغفار

۱۳ / ۷ / ۱۹۸۱ زییزکال

ولولئ : عبدالغفارخان(باچاخان)، زماژونداووجودجهد. خپروندوی: دافغانستان
 دکتوری ودی ټولنه - جرمنی. چاپ حای: ددانش خپرندویي ټولنی تخنیکي خانگه -
 پېښور ۲۰۰۸ زیزکال، ۱۳۸۷ لمريزکال، مخونه ۷۸۳ تر ۷۸۶.
 سرمحقق استادعبداللہ بختانی خدمتگار په دغه کتاب باندی دخپلی سریزی په پیل
 کی داسی کازی: « دایکنه دباپه غوښتنه ددی کتاب دلومړی چاپ لپاره لیکل
 شوی وه؛ خودهغه وخت دحینوملحوظاتوله امله چاپ نه شوه.»
 زمادمعلوماتوله مخی ، باچاخان دخپلی پورتنی ژوندلیک لاسی نسخه
 استادبختانی خدمتگار اواستاداجمل خټک ته ورسپارلی وه چی پښتویی په گډه
 سره په روان اواسان سبک سمباله کړی. باچاخان دپورتنی کتاب په وروستنی مخ
 کی لیکي چی منلواجمل خټک، فضل الرحیم ساقی، عبداللہ بختانی خدمتگار،
 صدیق الله رښتین اوفقیرمحمدبایزی ورباندی«خوڅوځله» ددغه کتاب
 دلیکوتینگارکړی و اودهغه په«تنظیمولواوچاپ ته دتیارولوپه چارو» کی یی د
 باچاخان سره «زیات کومک» کړی و(مخ ۷۸۸). زما د معلوماتوله مخی، استاد
 عبد الله بختانی خدمتگار خدایي خدمتگار واو باچاخان پرې دیراعتماد کاوه. د
 دی اعتماد په مت ویلی شم چی په پورتنی پند کتاب کی به یی د باچاخان وینا
 روغه خوندي کړی وي.

وړاندی می وویل چی هندوستان دپښتنوپوروری دی، اوبایدخپل پوراداکړی. په
 «غوره سیاسی حل: هند، پاکستان اوافغانستان» نومی لیکنه کی چی شپږ کاله
 وړاندی دکال ۲۰۰۶ په اکتوبرکی بشپړه شوی وه، په لنډپول داسی راغلی دی:
 « په سیمه کی غوره حل کوم دی؟ غوره حل دادی چی کشمیردی پاکستان ته
 وروسپارل شی اوپښتونخوا دی بیرته افغانستان ته وروسپارله شی» (لپه، پرله
 پسې شپږمه گڼه ، ۱۳۸۵ لمريزکال ژمی، جنوری - مارچ ۲۰۰۷، مخونه: ۱۶
 تر ۱۷). نزدی هم مهال په ۲۰۰۶ کی دسید جمالدين کتاب راووت:

Syed Jamaluddin, Divide Pakistan to Eliminate Terrorism:
 Independent Kashmir,

Pakhtunistan, Punjabistan, Baluchistan, Jinnahpur, Sindudesh...

(سیدجمالدين، دټروریزم دلری کولوپاکستان وویشی

خپلواک کشمیر، پښتونستان، بلوچستان، پنجابستان، جناح پور، سیندودیش). له
 جناح پورنه یی مطلب اردوژبی مهاجران دی، اوله سیندودیش نه یی مطلب

سیندوستان دی

که څه خپل اوڅه دبل راغونډکړو، داسی څه به ورنه راووحی

۱ - پښتونخواچی دافغانستان، برتانوي پاکستان او ولسي چین په منځ کی غځیدلی ده، باید په یوه ارامونکي مانع واوړي، یانی نوی خپلواک هیواد (پښتونستان، پښتونخوا، افغانیه) باید رامنځته شی. پښتونستان باید ژمنه وکړي چی: د بین المللی ټولنی وفا من غړی به وی، د سیمی اونړی په ثبات او پرمختگ کی به روغ رول لوبوی، د خپل حاکمیت له سیمی نه به بهرنی وسله وال وگړی اوډلی وباسی او ملگرو ملتونو یا کوم بل ورته سازمان ته به یی ورسپاری، خاوره به یی د گاونډ یانوپه ضد نه استعمالیزی، اوپه خپل اساسی قانون کی به د بنوله تاریخی فیصلی (۲۱ جون ۱۹۴۷م) نه الهام اخلي

۲ - بین المللی ټولنه باید د پښتونستان ملکی او عسکری اړتیاوی ترهغه مهاله پرغاړه واخلي چی پښتونستان په خپلو پښوودریزی

۳ - افغانستان او پښتونستان باید سم د لاسه گډ دفاعی تړون لاسلیک کړي
۴ - افغانستان او پښتونستان باید په گډه سره خپلو گاونډیانوته د اپور کړی چی

غرونه یی د

ستراتیجیک ژورتیا/کډو (ستراتیجیک پیپت) په څیرد لرې اونډې گاونډیانو
پرضد نشی
استعمالید لی

۵ - د اورپه لمبوکی پنجاب اوسیند نه سوځیزی، خو پښتونخواپکی وریتیزی. له بهرنه اقتصادی، تخنیکي او تعلیمی مرستی باید په سوات، دیر، باجوړ، شیخ بابا..... وزیرستان او د پښتونخواپه نورو ویجاړشووسیموکی پخپله د پښتونخوا د مشرانو د څارنی لاندی پلان او عملی شی. د افغانستان او پښتونخوا د اقتصادی رغونې لپاره دې امریکه او د ناټو هیوادونه هغسې یو پلان عملی کړی لکه له دوهمې نړی والې جگړې نه وروسته چی امریکې د «مارشل پلان» په نوم یو مفصل پروگرام د ویجاړ شوې اروپا د اقتصادی رغونې او د کمیونیزم د اغیز د مخنیوي لپاره پلی کړی و

۶- د پښتنو په مرکزی سیمه کې او په نورو افغانی ځایونو کې دې د یورانیم د قربانیانو لپاره د امریکې او د ناټو د هیوادونو له خوا ځانگړې بودجه (فنډ) وټاکل شی. داکټر محمد داود میرکي په افغانستان کې د یورانیم د استعمال په اکله

دقیقه خیره کړی ده او زړه برینوونکي لاسوندونه(شواهد) لري. د دغسې پروژې په اغیزمنتوب کی ډاکټر میرکی گټور رول لوبولی شي

۷ - اوسنی پنجاب چی دپاکستان دپوځ له لاری یی په پښتونخواکی عملیاتی واگی په لاس کی نیولی دی، دنوی پنجاب(پنجابستان) په شکل اوسیندودیش باید دپښتونستان سره ددوستی تړونونه لاسلیک کړی. سیندودیش اوپنجابستان باید بهرنی وسله وال وگری اوډلی دخپل حاکمیت له سیمونه وباسی او باید ملگروملتونوته یی وروسپاری

۸ - دپښتونستان، پنجابستان اوسیندودیش دپولوپه اوزدوکی باید دملگروملتونوقواوی ترهغه مهاله حای په حای شی چی پښتونستان په خپلوپښوودریزی

۹ - له ټول کشمیرنه دی دپښتونستان په شان یوخیلواک هیواد جوړشی. دکشمیرستان گاونډی هیوادونه دی ورسره ددوستی تړونونه لاسلیک کړی. دکشمیرستان په پولوکی دی د ملگروملتونو قواوی ترهغه مهاله پریوخی چی دغه هیواد په خپلو پښو ودریزی.کشمیرستان دی هم بهرنی وسله وال وگری اوډلی له خپل هیواد نه وباسی اوباید ملگروملتونو ته یی وروسپاری

۱۰ - افغانستان،پښتونخوا،پاکستان(پنجابستان او سیندوستان)،کشمیرستان ، هند او بنگلادیش باید د دوستی او دفاع یوسیمه ییز تړون لاسلیک کړی . دغسې تړون ستراتیجیک ژورتیا/کڼو (ستراتیجیک ډیپت) ته اړتیا له مینځه وړي او متقابل اعتماد ته لار هواروي. په دغه سیمه کې دی د وقایوي دیپلوماسی (پریوینتیو دیپلوماسی) لپاره د ملگرو ملتونو یو مرکز(په هند کې) او یوه خانگه یی(په پاکستان کې) جوړه شی- یا ددی سرچپه.

strategic depth... UN center for preventive diplomacy

۱۱ - بلوختان او پښتونخوا/پښتونستان کولی شي چی بلوڅ- پښتون گډ گټی یووالی (بلوڅ- پښتون کامنویلت یونیتی) رامنځته کړي

Baloch-Pashtun Commonwealth Unity

په وروستني پړاو کې ټول ربریدلی افغان ملت (که لر دی او که بر دی) د دی مستحق دی چی د ټول افغانستان ټوله حقوقی، سیاسی، ټولنیزه او زمکنی بشپړتیا یی په برخه شی. دغه ډول افغانستان به په سیمه کې د عدالت، سولې او پرمختگ کلک مورچل وي.

ډاڪٽر رحمت ربي زيركيار كليفورنيا: ۳ نومبر ۲۰۱۲ = ۱۳ لړم ۱۳۹۱

- محمد علي جناح دپاکستان گورنر جنرل و.

- داشعر د عبدالملك فدادي.

(منشي، قلم مخصوص) P.A.= Personal Assistanat -

PAGE

PAGE 7

PAGE * MERGEFORMAT 7